

19.06.1998. likums "Bērnu tiesību aizsardzības likums" ("LV", 199/200 (1260/1261), 08.07.1998.)
[spēkā ar 22.07.1998.] ar grozījumiem:

- 09.03.2000. likums ("LV", 111/112 (2022/2023), 28.03.2000.) [spēkā ar 11.04.2000.]
- 18.05.2000. likums ("LV", 187/188 (2098/2099), 25.05.2000.) [spēkā ar 08.06.2000.]
- 15.11.2001. likums ("LV", 175 (2562), 04.12.2001.) [spēkā ar 18.12.2001.]
- 31.10.2002. likums ("LV", 163 (2738), 08.11.2002.) [spēkā ar 22.11.2002.]
- 15.05.2003. likums ("LV", 82 (2847), 03.06.2003.) [spēkā ar 17.06.2003.]
- 20.05.2004. likums ("LV", 82 (3030), 25.05.2004.) [spēkā ar 27.05.2004.]
- 17.03.2005. likums ("LV", 52 (3210), 01.04.2005.) [spēkā ar 15.04.2005.]
- 19.10.2006. likums ("LV", 174 (3542), 01.11.2006.) [spēkā ar 15.11.2006.]
- 08.03.2007. likums ("LV", 51 (3627), 27.03.2007.) [spēkā ar 10.04.2007.]
- 29.06.2008. likums ("LV", 107 (3891), 15.07.2008.) [spēkā ar 29.07.2008.]
- 12.06.2009. likums ("LV", 96 (4082), 19.06.2009.) [spēkā ar 01.07.2009.]
- 15.10.2009. likums ("LV", 175 (4161), 04.11.2009.) [spēkā ar 18.11.2009.]
- 26.11.2009. likums ("LV", 193 (4179), 09.12.2009.) [spēkā ar 01.01.2010.]
- 04.03.2010. likums ("LV", 47 (4239), 24.03.2010.) [spēkā ar 07.04.2010.]

Redakcijas: [22.07.1998] [31.12.1999] [27.01.2000] [11.04.2000] [08.06.2000] [18.12.2001]
[22.11.2002] [29.12.2002] [17.06.2003] [27.05.2004] [15.04.2005] [15.11.2006] [01.01.2007]
[10.04.2007] [29.07.2008] [01.10.2008] [01.01.2009] [01.07.2009] [18.11.2009] [01.01.2010]
[07.04.2010]

Redakcija uz 07.04.2010.

Saeima ir pieņēmusi un Valsts
prezidents izsludina šādu likumu:

Bērnu tiesību aizsardzības likums

I nodaļa. Vispārīgie noteikumi

1.pants. Likumā lietotie termini

Likumā ir lietoti šādi termini:

- 1) **bārenis** — bērns, kura vecāki ir miruši vai likumā noteiktajā kārtībā atzīti par mirušiem;
- 2) **bez vecāku gādības palicis bērns** — bērns, kura vecāki nav zināmi, ir pazuduši vai ilgstošas slimības dēļ nespēj realizēt aizgādību vai kura vecākiem atņemtas aprūpes vai aizgādības tiesības;
- 3) **audžuģimene** — ģimene vai persona, kas nodrošina aprūpi bērnam, kuram uz laiku vai pastāvīgi atņemta viņa ģimeniskā vide vai kura interesēs nav pieļaujama palikšana savā ģimenē, līdz brīdim, kad bērns var atgriezties savā ģimenē vai, ja tas nav iespējams, tiek adoptēts, viņam nodibināta aizbildnība vai bērns ievietots bērnu aprūpes iestādē;

- 4) **atbalsta ģimene** — ģimene, kas bērna aprūpē sniedz atbalstu citai ģimenei, pamatojoties uz pašvaldības sociālā dienesta veiktu izvērtējumu par atbalsta nepieciešamību;
- 5) **uzticības persona** — persona, kas sniedz atbalstu ģimenē esošam bērnam, pamatojoties uz pašvaldības sociālā dienesta veiktu izvērtējumu par atbalsta nepieciešamību;
- 6) **pajumte** — dzīvošanai derīgā stāvoklī esoša apkurināma dzīvojamā telpa (mājoklis), kas atbilst būvniecības un sanitāro normu prasībām;
- 7) **ārpusģimenes aprūpe** — aprūpe, kas bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem tiek nodrošināta pie aizbildņa, audžuģimenē, bērnu aprūpes iestādē;
- 8) **bērnu aprūpes iestāde** — iestāde, kurā tiek nodrošināta sociālā aprūpe un sociālā rehabilitācija bāreņiem vai bez vecāku gādības palikušiem bērniem, kā arī bērniem, kuriem nepieciešama sociālā rehabilitācija vai īpaša aprūpe veselības stāvokļa dēļ;
- 9) **patversme** — bērnu aprūpes iestāde, kura īslaicīgi nodrošina bērnu ārpusģimenes aprūpi;
- 10) **seksuāla vardarbība** — bērna iesaistīšana seksuālās darbībās, ko bērns nesaprot vai kam nevar dot apzinātu piekrišanu;
- 11) **fiziska vardarbība** — bērna veselībai vai dzīvībai bīstams apzināts spēka pielietojums saskarsmē ar bērnu;
- 12) **emocionāla vardarbība** — bērna pašcieņas aizskaršana vai psiholoģiska ietekmēšana (draudot viņam, lamājot, pazemojot viņu vai citādi kaitējot viņa emocionālajai attīstībai);
- 13) **vecāku nolaidība** — bērna aprūpes un uzraudzības pienākumu nepildīšana;
- 14) **ielas bērni** — bērni, kuriem ir nepietiekama saikne ar ģimeni un kuri lielāko daļu laika pavada uz ielas vai citos bērna attīstībai nepiemērotos apstākļos;
- 15) **viesģimene** — laulātie vai persona, kas uz laiku uzņem savā dzīvesvietā bērnu aprūpes iestādē ievietotu bērnu vai bērnu aprūpes iestādē kontaktējas ar tur ievietotu bērnu;
- 16) **daudzbērnu ģimene** — ģimene, kura aprūpē trīs vai vairāk bērnus, tai skaitā audžuģimenē ievietotus un aizbildnībā esošus bērnus.

(17.03.2005. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 29.06.2008. un 15.10.2009. likumu, kas stājas spēkā 18.11.2009.)

2.pants. Likuma uzdevums

(1) Šā likuma uzdevums ir noteikt bērna tiesības, brīvības un to aizsardzību, ņemot vērā, ka bērnam kā fiziski un intelektuāli nenobriedušai personai vajadzīga īpaša aizsardzība un gādība.

(2) Šis likums regulē arī pamatnosacījumus, saskaņā ar kuriem kontrolējama bērna uzvedība un nosakāma viņa atbildība, tas reglamentē vecāku un citu fizisko un juridisko personu, kā arī valsts un pašvaldību tiesības, pienākumus un atbildību par bērna tiesību nodrošināšanu, nosaka bērna tiesību aizsardzības sistēmu un tās darbības tiesiskos principus.

(3) Bērna tiesību aizsardzība ir valsts politikas sastāvdaļa. Valsts un pašvaldības organizē un kontrolē bērna tiesību aizsardzību visā valsts teritorijā.

(09.03.2000. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 11.04.2000.)

3.pants. Bērns un bērna tiesību vienlīdzības princips

(1) Bērns ir persona, kas nav sasniegusi 18 gadu vecumu, izņemot tās personas, kuras saskaņā ar likumu izsludinātas par pilngadīgām vai stājušās laulībā pirms 18 gadu vecuma sasniegšanas.

(2) Bērna tiesības un brīvības valsts nodrošina visiem bērniem bez jebkādas diskriminācijas — neatkarīgi no bērna, viņa vecāku, aizbildņu, ģimenes locekļu rases, tautības, dzimuma, valodas, partijas piederības, politiskās un reliģiskās pārliecības, nacionālās, etniskās vai sociālās izcelsmes, dzīvesvietas valstī, mantiskā un veselības stāvokļa, dzimšanas vai citiem apstākļiem.

(09.03.2000. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 17.03.2005. likumu, kas stājas spēkā 15.04.2005.)

4.pants. Bērna tiesību aizsardzības mērķi

Bērna tiesības tiek aizsargātas, lai sasniegtu šādus mērķus:

- 1) sabiedrības interesēm atbilstošas vērtību orientācijas veidošanos un nostiprināšanos bērņā;
- 2) bērna orientāciju uz darbu kā vienīgo morāli atbalstāmo eksistences līdzekļu iegūšanas un labklājības avotu;
- 3) bērna orientāciju uz ģimeni kā sabiedrības organizācijas pamatvērtību un vienu no sabiedrības un indivīda galvenajām vērtībām;
- 4) bērna orientāciju uz veselīgu dzīvesveidu kā tautas izdzīvošanas objektīvu priekšnosacījumu;
- 5) bērna drošību, kā arī viņa veselības un dzīvības maksimālu aizsardzību, sevišķu uzmanību tam veicot publisku pasākumu vai bērniem pieejamu publisku izklaides, sporta vai atpūtas vietu apmeklēšanas, bruņotu konfliktu, ugunsgrēku vai citu ārkārtas situāciju (plūdu, vētras, paaugstināta radiācijas līmeņa u.tml.) laikā.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 19.10.2006. likumu, kas stājas spēkā 15.11.2006.)

5.pants. Bērna tiesību aizsardzības subjekti

(1) Bērna tiesību aizsardzību valstī nodrošina:

- 1) bērna vecāki (adoptētāji), audžuģimene un aizbildņi;
- 2) izglītības, kultūras, veselības aprūpes un bērnu aprūpes iestādes;
- 3) valsts un pašvaldību institūcijas;
- 4) sabiedriskās organizācijas un citas fiziskās vai juridiskās personas, kuru darbība saistīta ar atbalsta un palīdzības sniegšanu bērniem;
- 5) darba devēji.

(2) Aizsargājamas arī bērnu organizācijas un ģimene.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000. un 17.03.2005. likumu, kas stājas spēkā 15.04.2005.)

6.pants. Bērna tiesību aizsardzības princips

(1) Tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras.

(2) Visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesas un citas tiesībaizsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses.

(3) Bērna tiesību aizsardzība īstenojama, sadarbojoties ar ģimeni, valsts un pašvaldību institūcijām, sabiedriskajām organizācijām un citām fiziskajām un juridiskajām personām.

(4) Bērna ārpusģimenes aprūpes laikā tiek veikti nepieciešamie pasākumi bērna un vecāku atkalapvienošanās nodrošināšanai.

(5) Darbība vai bezdarbība, kuras rezultātā netiek ievērotas bērna tiesības (bērna atstāšana bez minimāliem iztikas līdzekļiem, pajumtes, aprūpes, aizbildnības), vai citas darbības, kas ierobežo bērna personiskās vai īpašuma tiesības un brīvības, uzskatāmas par amorālām un pretlikumīgām.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 15.05.2003. un 17.03.2005. likumu, kas stājas spēkā 15.04.2005.)

II nodaļa. Bērna pamattiesības

7.pants. Bērna tiesības uz dzīvību un attīstību

Katram bērnam ir neatņemamas tiesības uz dzīvības un attīstības aizsardzību.

8.pants. Bērna tiesības uz individualitāti

(1) Kopš dzimšanas brīža bērnam ir tiesības uz vārdu, uzvārdu un pilsonības iegūšanu. Bērnu reģistrē atbilstoši likumam.

(2) Bērnam ir tiesības uz savas identitātes saglabāšanu.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000. likumu, kas stājas spēkā 11.04.2000.)

9.pants. Bērna tiesības uz privāto dzīvi, personas neaizskaramību un brīvību

(1) Bērnam ir tiesības uz privāto dzīvi, dzīvojamās telpas un korespondences noslēpumu, personas neaizskaramību un brīvību.

(2) Pret bērnu nedrīkst izturēties cietsirdīgi, nedrīkst viņu mocīt un fiziski sodīt, aizskart viņa cieņu un godu.

10.pants. Bērna tiesības uz pilnvērtīgiem dzīves apstākļiem

(1) Bērnam ir tiesības uz tādiem dzīves apstākļiem un labvēlīgu sociālo vidi, kas nodrošina pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību. Katram bērnam ir jāsaņem atbilstošs uzturs, apģērbs un pajumte.

(2) Bērnam ar fiziskiem un garīgiem traucējumiem ir tiesības arī uz visu, kas nepieciešams viņa speciālo vajadzību apmierināšanai.

(3) Bērnam ir tiesības uz pastāvīgu dzīvesvietu.

(4) *(Izslēgta ar 31.10.2002. likumu.)*

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000. un 31.10.2002. likumu, kas stājas spēkā 22.11.2002.)

11.pants. Bērna tiesības uz izglītību un jaunradi

(1) Valsts nodrošina visiem bērniem vienādas tiesības un iespējas iegūt izglītību atbilstoši katra spējām.

(2) Bērnam ir tiesības uz bezmaksas pirmsskolas sagatavošanu, pamata un vidējo izglītību, kā arī arodizglītību.

(3) Pie Latvijas mazākumtautībām piederošiem bērniem ir tiesības iegūt izglītību dzimtajā valodā atbilstoši izglītības likumam.

(4) Bērnam ir autortiesības, kā arī patenttiesības uz savu izgudrojumu.

(5) Bērnam ir tiesības apgūt kultūras mantojumu un piedalīties tā aizsardzībā, kā arī attīstīt savas jaunrades spējas.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000. likumu, kas stājas spēkā 11.04.2000. Sk. Pārejas noteikumus.)

12.pants. Bērna sociālās tiesības

(1) Bērnam ir tiesības apgūt profesiju un atbilstoši tai izvēlēties darbu. Profesijas apguve tiek nodrošināta izglītības iestādēs, bet bērniem, kuri sasnieguši 15 gadu vecumu un ir reģistrējušies kā bezdarbnieki, — ar valsts nodarbinātības dienesta starpniecību.

(2) Bērnam ir tiesības uz bezmaksas veselības aprūpi, ko nosaka valsts programma.

(3) Bērnam, kurš nesaņem pietiekamu vecāku aprūpi, ir tiesības uz valsts un pašvaldības sociālo palīdzību un sociālajiem pakalpojumiem.

(4) Katram bārenim un bez vecāku gādības palikušam bērnam valsts un pašvaldība nodrošina Ministru kabineta noteiktās sociālās garantijas.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000. un 17.03.2005. likumu, kas stājas spēkā 15.04.2005.)

13.pants. Bērna brīvības

(1) Bērnam ir tiesības brīvi izteikt savas domas, šajā nolūkā saņemt un sniegt jebkāda veida informāciju, tiesības tikt uzklautātam, kā arī tiesības uz apziņas un ticības brīvību. Bērna reliģisko piederību nosaka vecāki.

(2) Bērnam ir tiesības uz biedrošanās brīvību tiktāl, ciktāl tas neapdraud viņa veselību un dzīvību.

(3) Bērnam ir tiesības piedalīties pašpārvaldē izglītības, kultūras un sporta jomā. Jebkurās citās jomās, kas skar bērna intereses, bērna viedoklim veltāma pienācīga vērība atbilstoši viņa vecumam un briedumam.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000. likumu, kas stājas spēkā 11.04.2000.)

14.pants. Bērna tiesības uz īpašumu

(1) Bērnam ir tiesības uz īpašumu.

(2) Bērnam ir tiesības atkarībā no viņa vecuma pašam vai ar savu likumīgo pārstāvju starpniecību veikt darījumus un īstenot citas likumā noteiktās īpašnieka tiesības.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000. likumu, kas stājas spēkā 11.04.2000.)

15.pants. Bērna tiesības uz aizsardzību no ekspluatācijas

(1) Bērnam ir tiesības būt pasargātam no ekonomiskas ekspluatācijas, no nodarbināšanas bīstamos vai viņa veselībai, fiziskajai, psihiskajai vai tikumiskajai attīstībai kaitīgos apstākļos, nakts darbā vai tādā darba laikā, kas kavē viņa izglītošanos.

(2) Bērnam ir tiesības būt pasargātam no fiziskas un garīgas ekspluatācijas, no seksuālas ekspluatācijas un pavedināšanas, kā arī no citiem ekspluatācijas veidiem, kas jebkā varētu viņam kaitēt.

16.pants. Bērna tiesības uz atpūtu un brīvo laiku

Bērnam ir tiesības atbilstoši savam vecumam un fiziskajai un garīgajai attīstībai uz atpūtu un brīvo laiku, tiesības piedalīties spēlēs un izpriecu pasākumos, kā arī kultūras dzīvē un nodarboties ar mākslu.

17.pants. Bērna tiesības piedalīties bērna tiesību aizsardzības programmu izstrādāšanā

Bērnam ir tiesības pašam vai ar savu likumīgo pārstāvju starpniecību piedalīties bērna tiesību aizsardzības programmu izstrādāšanā un īstenošanā.

III nodaļa. Bērna tiesību garantijas un tiesību ierobežojumi

18.pants. Bērna tiesību garantijas

Bērna tiesību garantijas noteiktas Satversmē, šajā likumā, citos likumos un normatīvajos aktos, kā arī Latvijai saistošos starptautiskajos līgumos.

(09.03.2000. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 11.04.2000.)

19.pants. Informācija par bērna tiesībām un pienākumiem

(1) Izglītības iestādes, kurās īsteno vispārējās izglītības programmas, nodrošina iespēju katram bērnam apgūt pamatzināšanas par bērna tiesībām un pienākumiem.

(2) Valsts informē sabiedrību par šā likuma un citu bērna tiesību aizsardzības jomā pieņemto likumu un normatīvo aktu noteikumiem, kā arī par starptautisko tiesību principiem šajā jomā.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 17.03.2005. likumu, kas stājas spēkā 15.04.2005.)

20.pants. Ar bērna tiesību aizsardzību saistīto lietu izskatīšana

(1) Valsts nodrošina, lai lietas, kas saistītas ar bērna tiesību aizsardzību, visās valsts un pašvaldību institūcijās izskatītu speciālisti, kuriem ir speciālas zināšanas šajā jomā. Kārtību, kādā apgūstamas speciālas zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, un šo zināšanu saturu nosaka Ministru kabinets.

(2) Iesniedzumi un sūdzības, kas saistītas ar bērna tiesību aizsardzību, izskatāmas nekavējoties.

(3) Bērnam tiek dota iespēja tikt uzklaustītam jebkādās ar viņu saistītās iztiesāšanas vai administratīvās procedūrās vai nu tieši, vai ar sava likumīgā pārstāvja vai attiecīgas institūcijas starpniecību.

(4) Lietas, kas saistītas ar bērna tiesību vai interešu nodrošināšanu, arī krimināllietas, kurās tiesājamais ir nepilngadīgs, tiesā izskatāmas ārpus kārtas.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000. un 17.03.2005. likumu, kas stājas spēkā 15.04.2005.)

21.pants. Bērna tiesību ierobežojumi

(1) Bērna paša drošības un aizsardzības interesēs bērna tiesību īstenošanu var pakļaut tādiem ierobežojumiem, kas noteikti ar likumu un nepieciešami nacionālās drošības, sabiedriskās kārtības, iedzīvotāju tikumības un veselības aizsardzībai un citu personu tiesību un brīvību aizsardzībai.

(2) Par šādiem ierobežojumiem bērnam ir jāsaņem paskaidrojumi, tiklīdz viņa tiesības tiek ierobežotas.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000. likumu, kas stājas spēkā 11.04.2000.)

IV nodaļa. Bērna pienākumi

22.pants. Bērna pienākumi mājās

- (1) Bērnam ir pienākums atbilstoši savam vecumam apkopt sevi un piedalīties mājas darbos.
- (2) Bērnam jāizturas ar cieņu pret saviem vecākiem (adoptētājiem) un citiem ģimenes locekļiem, pret aizbildņiem un audžuģimenes locekļiem.
(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000. likumu, kas stājas spēkā 11.04.2000.)

23.pants. Bērna pienākumi pret sabiedrību

- (1) Bērns ir pilntiesīgs sabiedrības loceklis. Viņa pienākumi pret sabiedrību pieaug atbilstoši vecumam.
- (2) Bērnam ir pienākums mācīties atbilstoši savai fiziskajai un garīgajai attīstībai. Mācību laikā viņam jāievēro izglītības iestādes iekšējās kārtības noteikumi.
- (3) Bērnam atkarībā no viņa vecuma un brieduma pakāpes ir pienākums sargāt savu veselību.
- (4) Bērnam jāizturas ar cieņu pret valsti, tās simboliem un jāievēro likumi.
- (5) Bērnam jāievēro sabiedrībā pieņemtie uzvedības noteikumi. Bērns nedrīkst, izmantojot savas tiesības, aizskart citu bērnu un pieaugušo tiesības un likumīgās intereses.
- (6) Bērnam ir pienākums saudzīgi izturēties pret apkārtējo vidi.
(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000. likumu, kas stājas spēkā 11.04.2000.)

V nodaļa. Bērns un ģimene

24.pants. Vecāku pienākumi pret bērnu

- (1) Atbilstoši Civillikuma noteikumiem vecāku pienākums ir rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās.
- (2) Vecāku pienākums ir sagatavot bērnu patstāvīgai dzīvei sabiedrībā, pēc iespējas respektējot viņa individualitāti, ievērojot spējas un tieksmes.
- (3) Vecāki ir bērna dabiskie aizbildņi (likumiskie pārstāvji). Viņu pienākums ir aizstāvēt bērna tiesības un ar likumu aizsargātās intereses.
- (4) Par vecāku pienākumu nepildīšanu vai aizgādības tiesību ļaunprātīgu izmantošanu, bērna fizisku sodīšanu, kā arī cietsirdīgu izturēšanos pret viņu vecāki saucami pie likumā noteiktās atbildības.
- (5) Vecāku gribas izpausmēm attiecībā uz bērnu var noteikt ierobežojumus neatkarīgi no viņu uzskatiem un reliģiskās pārliecības, ja ir konstatēts, ka tās fiziski vai garīgi varētu kaitēt bērna turpmākajai attīstībai.
- (6) Vecāku pienākums ir neatstāt bērnu līdz septiņu gadu vecumam bez pieaugušo vai personu, ne jaunāku par 13 gadiem, klātbūtnes.
(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000., 15.05.2003. un 17.03.2005. likumu, kas stājas spēkā 15.04.2005.)

25.pants. Vecāku tiesības ierobežot bērna brīvības

(1) Bērna tiesības uz privāto dzīvi, briedošā un vārda brīvību vecāki var ierobežot atkarībā no viņa brieduma pakāpes, lai:

1) nodrošinātu bērna attīstību un aizsargātu viņa veselību un dzīvību;

2) aizsargātu sabiedrisko kārtību, iedzīvotāju tikumību un veselību;

3) aizsargātu citu personu tiesības un brīvības.

(2) Bērns var griezties pēc palīdzības bāriņtiesā, ja vecāki, viņaprāt, noteikuši nepamatotus ierobežojumus vai radušās citas domstarpības viņu attiecībās.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 17.03.2005. likumu, kas stājas spēkā 15.04.2005.)

26.pants. Valsts un pašvaldības palīdzība ģimenei

(1) Ģimene ir dabiska bērna attīstības un augšanas vide, un katram bērnam ir neatņemamas tiesības uzaugt ģimenē. Valsts un pašvaldība atbalsta ģimeni, it īpaši daudzbērnu ģimeni, un sniedz tai palīdzību.

(2) Ja vecāku un bērna attiecības nenodrošina bērna attīstībai labvēlīgu vidi vai bērns ir hroniski slims, pašvaldība palīdz ģimenei, nodrošinot psihologa, sociālā pedagoga vai cita speciālista konsultāciju, izraugās bērnam atbalsta ģimeni vai uzticības personu, kura palīdz noregulēt bērna un vecāku savstarpējās attiecības. Atbalsta ģimene vai uzticības persona, pamatojoties uz trīspusēju vienošanos, kas noslēgta starp atbalsta ģimeni vai uzticības personu, pašvaldības sociālo dienestu un ģimeni, kurai nepieciešams atbalsts, sniedz atbalstu bērnam vai ģimenei.

(3) Atkarībā no bērna vecuma pašvaldība palīdz ģimenei, it īpaši trūcīgai ģimenei, bērna audzināšanā un izglītošanā, arodapmācībā, darba un dzīvokļa meklējumos.

(4) Valsts un pašvaldības sniedz atbalstu ģimenes un bērnu izglītības, veselības nostiprināšanas, kultūras un sporta, kā arī atpūtas iestādēm un organizācijām, lai sekmētu bērna fizisko attīstību un radošo darbību, gādā par bērna brīvā laika pavadīšanas iespējām un sniedz citus pakalpojumus, kuri veicina bērna pilnveidošanos un palīdz ģimenei bērna audzināšanā.

(5) Valsts un pašvaldību pienākumus bērna labklājības minimālā līmeņa nodrošināšanā nosaka citi likumi.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000., 31.10.2002., 17.03.2005. un 15.10.2009. likumu, kas stājas spēkā 18.11.2009.)

27.pants. Bērna šķiršana no ģimenes

(1) Bērnu var šķirt no ģimenes, ja:

1) bērna dzīvība, veselība vai attīstība ir nopietni apdraudēta vardarbības dēļ vai ir pamatotas aizdomas par vardarbību pret bērnu, kā arī aprūpes trūkuma vai mājas apstākļu (sociālās vides) dēļ;

2) bērns nopietni apdraud savu veselību vai attīstību, lietojot alkoholu, narkotiskās vai toksiskās vielas;

3) bērns ir izdarījis noziedzīgu nodarījumu.

(2) Šā panta pirmās daļas 1. un 2.punktā paredzētajos gadījumos bērns šķirams no ģimenes, ja nav iespējams novērst bērna attīstībai nelabvēlīgos apstākļus, viņam paliekot ģimenē. Ģimenes izlikšana no dzīvojamām telpām nedrīkst būt par iemeslu bērna šķiršanai no vecākiem.

(3) Šķirot bērnu no ģimenes, viņam tiek nodrošināta ārpusģimenes aprūpe pie aizbildņa, audžuģimenē vai bērnu aprūpes iestādē, kā arī valsts apmaksāta neatliekamā medicīniskā palīdzība ārstniecības iestādēs vai palīdzība sociālās rehabilitācijas iestādēs.

(4) Ja ārpusģimenes aprūpe tiek noteikta sakarā ar šā panta pirmās daļas 1.punktā minētajiem apstākļiem:

1) vienas ģimenes bērni nav šķirami, izņemot īpašus gadījumus, kad tas tiek darīts bērnu interesēs;

2) izvēloties ārpusģimenes aprūpes veidu, vērā ņemams arī bērna viedoklis.

(4¹) Ja policija šķir bērnu no ģimenes sakarā ar šā panta pirmās daļas 1.punktā minētajiem apstākļiem un vēl nav pieņemts lēmums par viņa ārpusģimenes aprūpi, policija var atteikties paziņot bērna atrašanās vietu viņa vecākiem, kā arī brāļiem, māsām, vecvecākiem un personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā. Ja bērns no ģimenes tiek šķirts sakarā ar šā panta pirmās daļas 1.punktā minētajiem apstākļiem un vēl nav pieņemts lēmums par viņa ārpusģimenes aprūpi, bērnu aprūpes iestāde, izglītības iestāde, ārstniecības iestāde vai sociālās rehabilitācijas iestāde var aizliegt bērna vecākiem, kā arī brāļiem, māsām, vecvecākiem un personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, satikties ar bērnu, ja tikšanās ar konkrēto personu:

1) kaitē bērna veselībai, attīstībai un drošībai;

2) rada draudus bērnam vai citiem šajā daļā minētajās iestādēs esošajiem bērniem.

(4²) Policija lēmumu par atteikšanos paziņot bērna atrašanās vietu un bērnu aprūpes iestāde, izglītības iestāde, ārstniecības iestāde vai sociālās rehabilitācijas iestāde lēmumu par aizliegumu satikties ar bērnu var paziņot mutvārdos. Minētos lēmumus var lūgt noformēt rakstveidā, kā arī pārsūdzēt Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā. Lēmuma pārsūdzēšana neaptur tā darbību.

(4³) Ja bērns tiek šķirts no ģimenes šā panta 4.¹ daļā minētajā gadījumā, par to ne vēlāk kā nākamajā darb dienā informē bāriņtiesu, kura ir kompetenta lemt par aprūpes tiesību atņemšanu vecākiem. Bāriņtiesa, saņemot šo informāciju, ne vēlāk kā nākamajā darb dienā lemj par bērna aprūpes tiesību atņemšanu vecākiem.

(5) Bāriņtiesa pēc tam, kad pieņemts lēmums par bērna šķiršanu no ģimenes, nekavējoties informē par to pašvaldības sociālo dienestu vai pašvaldības deleģēto personu. Šajos gadījumos pašvaldības sociālais dienests kopā ar citām pašvaldības institūcijām, bērna vecākiem un bērna tiesību aizsardzības iestādēm izstrādā ģimenes atbalsta un palīdzības programmu.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000., 15.05.2003., 17.03.2005. un 04.03.2010. likumu, kas stājas spēkā 07.04.2010.)

28.pants. Aprūpes vai aizgādības tiesību atņemšana

(1) Aprūpes vai aizgādības tiesības atņem saskaņā ar Civillikumu un Bāriņtiesu likumu.

(2) Šā likuma 27.panta pirmās daļas 3.punktā paredzētajā gadījumā nolēmumu pieņem tiesa. Audziņoša un medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus šā likuma 27.panta 2.punktā paredzētajos gadījumos piemēro tiesa.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 15.05.2003. un 08.03.2007. likumu, kas stājas spēkā 10.04.2007.)

29.pants. Bērna ārpusģimenes aprūpe pēc vecāku lūguma

(1) Bāriņtiesa sadarbībā ar pašvaldības sociālo dienestu nodrošina bērnam ārpusģimenes aprūpi pēc

vecāku lūguma, ja viņi sakarā ar ārstēšanos nespēj bērnu aprūpēt.

(2) Pēc jaundzimuša bērna mātes lūguma, ja viņai nav iztikas līdzekļu vai pajumtes, māte uzņemama bērnu aprūpes iestādē kopā ar bērnu uz laiku, kamēr viņa baro bērnu ar krūti.

(3) Pašvaldības sociālais dienests pēc vecāku lūguma nodrošina ģimenei nepieciešamo sociālo palīdzību vai sociālos pakalpojumus, vai, ja nepieciešams, bērna ārpusģimenes aprūpi bērnu aprūpes iestādē, ja bērna veselības stāvokļa dēļ vecāki nevar viņu aprūpēt.

(17.03.2005. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 15.04.2005.)

29.¹ pants. Ārpusģimenes aprūpē esošas mātes tiesības

(1) Ārpusģimenes aprūpē esošai nepilngadīgai mātei ir tiesības palikt kopā ar savu bērnu. Šo iespēju nodrošina aizbildnis, audžuģimene vai bērnu aprūpes iestāde kopā ar pašvaldību.

(2) Bāriņtiesa nepilngadīgas mātes bērnam, ja nepieciešams, ieceļ atsevišķu aizbildni un uzrauga, lai pieņemtie lēmumi vislabāk atbilst nepilngadīgās mātes un viņas bērna interesēm.

(31.10.2002. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 15.05.2003. likumu, kas stājas spēkā 17.06.2003.)

30.pants. Maksa par bērna ārpusģimenes aprūpi

(1) Vecākiem ir pienākums samaksāt par ārpusģimenes aprūpes pakalpojumiem. Ministru kabinets nosaka ārpusģimenes aprūpes pakalpojumu samaksas kārtību un apmēru.

(2) Tas apstāklis, ka vecāki nevar samaksāt par bērna ārpusģimenes aprūpi, nevar būt par pamatu ārpusģimenes pakalpojumu nesniegšanai. Maksa par pakalpojumiem šajos gadījumos tiek segta attiecīgi no valsts vai pašvaldības budžeta un pēc tam atgūstama no vecākiem Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā.

(3) Bērna un ģimenes pabalsti ārpusģimenes aprūpes laikā vecākiem netiek izmaksāti.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 17.03.2005. un 19.10.2006. likumu, kas stājas spēkā 15.11.2006.)

31.pants. Adopcija

(1) Lai bērna attīstībai nodrošinātu ģimenisku vidi, tiek atbalstīta adopcija.

(2) Adopcijas tiesiskos pamatus nosaka Civillikums. Adopcijas kārtību nosaka Ministru kabinets.

(3) Likumā paredzētajos gadījumos un kārtībā bērnu var adoptēt uz ārvalsti, ja šai valstij ir saistoša 1993.gada 29.maija Hāgas konvencija par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos vai ja Latvija ar attiecīgo valsti ir noslēgusi divpusēju līgumu, kas nosaka tiesisko sadarbību adopcijas jomā. Izņēmuma gadījumā bērnu var adoptēt uz ārvalsti, kurai nav saistoša minētā konvencija vai ar kuru Latvija nav noslēgusi divpusēju līgumu, kas nosaka tiesisko sadarbību adopcijas jomā, ja pirms adopcijas procesa uzsākšanas starp bērnu un adoptētāju ir izveidojušās patiesas bērnu un vecāku attiecības un bāriņtiesa, kas lēmusi par ārpusģimenes aprūpi, ir atzinusi, ka adopcija atbilst bērna interesēm.

(4) Adoptējamo bērnu un to personu uzskaitē, kuras vēlas adoptēt bērnu, nodrošināma adopcijas reģistrā Ministru kabineta noteiktajā kārtībā.

(09.03.2000. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 29.06.2008. un 15.10.2009. likumu, kas stājas spēkā 18.11.2009.)

VI nodaļa. Ārpusģimenes aprūpe

32.pants. Ārpusģimenes aprūpes mērķis

Ārpusģimenes aprūpes mērķis ir radīt bērnam aizsargātības sajūtu, nodrošināt apstākļus viņa attīstībai un labklājībai, atbalstīt bērna centienus būt patstāvīgam.

33.pants. Ārpusģimenes aprūpē ņemta bērna saskarsme ar vecākiem un citām personām

(1) Bērnam, kas nodots aizbildnībā vai audžuģimenē vai ievietots bērnu aprūpes iestādē, ir tiesības satikties ar vecākiem, kā arī ar brāļiem, māsām, vecvecākiem un personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, izņemot gadījumus, kad tikšanās:

1) kaitē bērna veselībai, attīstībai un drošībai;

2) rada draudus aizbildņiem, audžuģimenēm, bērnu aprūpes iestāžu darbiniekiem vai citiem bērniem.

(2) Ja ir šā panta pirmajā daļā minētie apstākļi, bāriņtiesa, kura pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi, var atteikties paziņot bērna vecākiem un citām šā panta pirmās daļas ievaddaļā minētajām personām bērna atrašanās vietu vai pieņemt lēmumu par aizliegumu satikties.

(3) Lēmumu par atteikumu paziņot bērna vecākiem un citām šā panta pirmās daļas ievaddaļā minētajām personām bērna atrašanās vietu un lēmumu par aizliegumu satikties ieinteresētās personas var pārsūdzēt tiesā likumā noteiktajā kārtībā. Pieteikuma iesniegšana tiesā neaptur minēto lēmumu darbību.

(4) Bērnu aprūpes iestādes vadītājs, audžuģimene vai aizbildnis var atļaut bērnam uzturēties pie vecākiem, kuriem ir atņemtas aprūpes vai aizgādības tiesības, vai citām šā panta pirmās daļas ievaddaļā minētajām personām, ja bāriņtiesa pieņēmusi par to lēmumu.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000., 15.05.2003., 17.03.2005., 08.03.2007., 15.10.2009. un 04.03.2010. likumu, kas stājas spēkā 07.04.2010.)

34.pants. Bērna informēšana par viņa vecākiem

Pēc bērna lūguma aizbildnis, audžuģimene vai bērnu aprūpes iestādes vadītājs, ņemot vērā bērna vecumu un briedumu, paziņo bērnam, kāpēc viņš ir ārpusģimenes aprūpē, kā arī sniedz ziņas par viņa ģimeni un to, cik ilgi viņš atradīsies ārpusģimenes aprūpē.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 15.05.2003. likumu, kas stājas spēkā 17.06.2003.)

35.pants. Aizbildnībā esoša bērna aprūpe

(1) Aizbildņa iecelšanas kārtību un viņa pienākumus pret bērnu nosaka Civillikums, likums Bāriņtiesu likums, kā arī Bāriņtiesas darbības noteikumi.

(2) Pašvaldība sava budžeta līdzekļu ietvaros nodrošina aizbildņu apmācību. Aizbildņa apmācības programmas paraugu apstiprina labklājības ministrs.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000., 17.03.2005., 08.03.2007. un 12.06.2009. likumu, kas stājas spēkā 01.07.2009.)

36.pants. Bērna aprūpe audžuģimenē

(1) Bāriņtiesa atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem piešķir audžuģimenes statusu, gādā par attiecīgās ģimenes apmācību un bērna aprūpes līguma slēgšanu ar to.

(2) Pašvaldība palīdz audžuģimenēm bērnu audzināšanā un nodrošina nepieciešamos sociālos pakalpojumus. Audžuģimenei ir tiesības saņemt līdzekļus bērna uzturam. Šo līdzekļu apmērs nedrīkst būt mazāks par apmēru, kādu, pamatojoties uz Civillikuma 179.panta piekto daļu, noteicis Ministru kabinets.

(3) Bērna un audžuģimenes tiesiskās attiecības reglamentē Ministru kabineta noteikumi.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 17.03.2005. likumu, kas stājas spēkā 15.04.2005.)

37.pants. Bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu aprūpes iestādes

(1) *(Izslēgta ar 17.03.2005. likumu.)*

(2) Bērnu aprūpes iestādes nolikumu apstiprina tās dibinātājs.

(3) Bērnu aprūpes iestādē bāreņi un bez vecāku gādības palikušo bērnu ievieto ar bāriņtiesas lēmumu, bet šā likuma 29.panta trešajā daļā minētajā gadījumā — normatīvajos aktos noteiktajā sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanas kārtībā.

(4) Bērnu aprūpes iestādē bērnu ņem īslaicīgā aprūpē (līdz trim mēnešiem) pēc bāriņtiesas priekšsēdētāja vienpersoniska lēmuma, pēc policijas rīkojuma vai pašvaldības sociālā dienesta atzinuma. Ja bērnu aprūpes iestādē bērnu ņem īslaicīgā aprūpē pēc policijas rīkojuma, iestādes vadītājs ne vēlāk kā nākamajā darbdienā informē par to vecāku dzīvesvietas bāriņtiesu un pašvaldības sociālo dienestu.

(5) Bērnu aprūpes iestāde nedrīkst atteikties pieņemt bērnu īslaicīgā aprūpē, ja pēc palīdzības vēršas viņš pats vai viņa uzņemšanu prasa persona, kas konstatējusi, ka bērns palicis bez aprūpes. Par bērna uzņemšanu bērnu aprūpes iestādē tās vadītājs ne vēlāk kā nākamajā darbdienā informē vecāku dzīvesvietas bāriņtiesu un pašvaldības sociālo dienestu.

(6) *(Izslēgta ar 17.03.2005. likumu.)*

(7) Bērnu aprūpes iestādēs jābūt bērna attīstībai nepieciešamām telpām un to aprīkojumam, kvalificētam medicīniskam un citam personālam. Prasības bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu aprūpes iestādēm, kā arī medicīniski sanitārās un higiēnas prasības nosaka Ministru kabinets.

(8) Bērnu aprūpes iestāde var izveidot atsevišķas dzīvokļa tipa telpas bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem, kas sasnieguši 15 gadu vecumu.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000., 15.05.2003. un 17.03.2005. likumu, kas stājas spēkā 15.04.2005.)

38.pants. Sociālās korekcijas izglītības un profilakses iestādes

(1) Sociālās korekcijas izglītības iestādes ir iestādes, kurās tiek ievietoti bērni ar sociālās uzvedības novirzēm un kurās, ja nepieciešams, tiek piemēroti ārstnieciska rakstura piespiedu līdzekļi. Bērns ievietojams sociālās korekcijas izglītības iestādē, ja viņa uzvedības sociālā korekcija, viņam uzturoties dzīvesvietā, bijusi nesekmīga vai arī viņš izdarījis noziedzīgu nodarījumu pirms 14 gadu vecuma sasniegšanas.

(2) Šā panta pirmajā daļā minētajās iestādēs bērnu var ievietot ar tiesas nolēmumu atbilstoši atsevišķā likumā noteiktajai kārtībai.

(3) Profilakses iestāde ir Valsts policijas struktūrvienība, kurā likumā noteiktajos gadījumos ievieto bērnu, kas izdarījis likuma pārkāpumu, vai bērnu ar sociālās uzvedības novirzēm. Bērnu var īslaicīgi ievietot profilakses iestādē likumā noteiktajos gadījumos un kārtībā. Šā likuma 60.panta otrajā daļā minētajos gadījumos policija var ievietot bērnu profilakses iestādē ne ilgāk kā uz piecām dienām.

(09.03.2000. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 15.05.2003., 17.03.2005. un 29.06.2008. likumu, kas stājas spēkā 29.07.2008.)

39.pants. Bērna statuss ārpusģimenes aprūpē

(1) Bērnu, kurš ņemts ārpusģimenes aprūpē, nedrīkst pazemot, uzsvērt viņa neaizsargātību vai atkarību vai citādā veidā aizskart viņa cieņu un godu.

(2) Ārpusģimenes aprūpes laikā jāveido bērna uzvedības, personīgās higiēnas un kulturālas saskarsmes prasme, jārada apstākļi vispārējās izglītības iegūšanai un aroda apgūšanai.

(3) Bērnu aprūpes iestāde informē bērnu par viņa tiesībām un pienākumiem ārpusģimenes aprūpē.

(4) Bērnam, kurš ievietots bērnu aprūpes iestādē, jāievēro iestādes iekšējās kārtības noteikumi, saudzīgi jāizturas pret iestādes inventāru un materiālajām vērtībām.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 17.03.2005. likumu, kas stājas spēkā 15.04.2005.)

40.pants. Sankcijas un ierobežojumi

(1) Ja bērnu aprūpes iestādes vadītājam, sociālās korekcijas izglītības iestādes vadītājam, internātskolas direktoram, aizbildnim vai audžuģimenei ir pamatotas aizdomas, ka bērnam ir alkohols, narkotiskās, psihotropās vai toksiskās vielas vai to lietošanai nepieciešamās ierīces, kā arī priekšmeti un vielas, kas var apdraudēt paša bērna vai citu personu dzīvību vai veselību, bērnu drīkst pārmeklēt.

(2) Ja ir pamatotas aizdomas, ka bērnam adresētajā korespondencē vai citā sūtījumā ir alkohols, narkotiskās, psihotropās vai toksiskās vielas vai to lietošanai nepieciešamās ierīces, pornogrāfiski materiāli vai kaut kas cits, kas bērnam var būt kaitīgs vai bīstams, aprūpes iestādes vadītājs, sociālās korekcijas izglītības iestādes vadītājs, aizbildnis vai audžuģimene drīkst pārbaudīt bērnam adresēto korespondenci vai sūtījumu.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 15.05.2003., 17.03.2005., 29.06.2008. un 15.10.2009. likumu, kas stājas spēkā 18.11.2009.)

41.pants. Īpaši ierobežojumi

(1) Bērnam uz noteiktu laiku var aizliegt atstāt māju vai arī ierobežot viņa pārvietošanās brīvību, ja tas nepieciešams bērna aprūpei vai atbilst viņa labklājības interesēm gadījumos, kad:

1) bērnam ārpusģimenes aprūpe noteikta tādēļ, ka viņš nopietni apdraud savu veselību vai attīstību, lietojot alkoholu, narkotiskās, psihotropās vai toksiskās vielas, ir izdarījis noziedzīgu nodarījumu, vai citas līdzīgas uzvedības dēļ;

2) ir īpaši apstākļi, lai uzskatītu šādu ierobežojumu par nepieciešamu.

(2) Bērnu var izolēt no citiem bērniem mājā, ja viņš apdraud savu vai citu cilvēku dzīvību vai veselību vai arī šāda izolēšana ir nepieciešama sakarā ar viņa aprūpi.

(3) Izolācijas ilgums nedrīkst pārsniegt 24 stundas, un turpināt bērna izolēšanu no pārējiem drīkst tikai īpašos gadījumos. Kopējais izolācijas ilgums nedrīkst pārsniegt 48 stundas.

(4) Izolācijas laikā nodrošināma bērna uzraudzība.

(5) Bērna izolācijas apstākļus un tās piemērošanas kārtību nosaka Ministru kabinets.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 17.03.2005. likumu, kas stājas spēkā 15.04.2005.)

42.pants. Ārpusģimenes aprūpes izbeigšana

(1) Ārpusģimenes aprūpi izbeidz, kad bērna vecāku ģimenē tiek nodrošināti labvēlīgi apstākļi bērna attīstībai vai arī viņš ir sasniedzis 18 gadu vecumu. Ilgāka bērna atstāšana aprūpes iestādē pieļaujama līdz mācību gada beigām, ja bērns turpina mācības.

(2) Šā panta pirmajā daļā noteiktajos gadījumos sešus mēnešus pirms iestādes atstāšanas tās vadītājs bērnam rakstveidā sniedz informāciju par likumā noteiktajām garantijām, arī par tiesībām saņemt dzīvojamo platību.

(3) Nolēmumu par aprūpes vai aizgādības tiesību atjaunošanu pieņem tiesa vai bāriņtiesa likumā noteiktajā kārtībā.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000., 15.05.2003. un 17.03.2005. likumu, kas stājas spēkā 15.04.2005.)

43.pants. Palīdzības sniegšana pēc ārpusģimenes aprūpes izbeigšanas

(1) Izbeidzoties aizbildnībai, beidzoties bērna aprūpei audžuģimenē vai bērnu aprūpes iestādē, pašvaldība atbilstoši likumam “Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” nodrošina bāreni vai bērnu, kurš bija atstāts bez vecāku gādības, ar dzīvojamo platību un saskaņā ar Ministru kabineta noteiktajām sociālajām garantijām sniedz citu palīdzību arī pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas.

(2) Tiesības uz neizmantotajām sociālajām garantijām personai saglabājas ne ilgāk kā līdz 24 gadu vecuma sasniegšanai.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000., 15.05.2003., 17.03.2005., 29.06.2008. un 15.10.2009. likumu, kas stājas spēkā 18.11.2009.)

44.pants. Darbs ar vecākiem bērna ārpusģimenes aprūpes laikā

(1) Bērna ārpusģimenes aprūpes laikā pašvaldība sniedz izglītojošu, sociālu un citu palīdzību bērna vecākiem, lai radītu apstākļus bērna aprūpes atjaunošanai ģimenē.

(2) Audžuģimene, aizbildnis un bērnu aprūpes iestāde informē vecākus par bērna attīstību un veicina ģimenes saišu atjaunošanos.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 15.05.2003. un 19.10.2006. likumu, kas stājas spēkā 15.11.2006.)

45.pants. Citā ģimenē ievietota bērna aprūpes uzraudzība

(Izslēgts ar 29.06.2008. likumu; grozījums par panta izslēgšanu stājas spēkā 01.10.2008. Sk. Pārejas noteikumus.)

45.¹ pants. Vecāku aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē Latvijā un aprūpes uzraudzība

(1) Vecāki var nodot bērnu citas personas aprūpē Latvijā uz laiku, kas ilgāks par trim mēnešiem, ja pirms nodošanas vecāku dzīvesvietas bāriņtiesa atzinusi, ka šāda nodošana atbilst bērna interesēm un persona spēs bērnu pienācīgi aprūpēt. Bāriņtiesa, ja nepieciešams, pieprasa šīs personas dzīvesvietas bāriņtiesas atzinumu par attiecīgās personas spēju bērnu pienācīgi aprūpēt.

(2) Par citas personas aprūpē nodoto bērnu vecāku dzīvesvietas bāriņtiesa informē šīs personas dzīvesvietas bāriņtiesu, kas nodrošina regulāru attiecīgās personas aprūpē nodotā bērna dzīves apstākļu pārbaudi.

(3) Ja pēc bērna nodošanas citas personas aprūpē tiek konstatēts, ka šī persona bērnu pienācīgi neaprūpē, bāriņtiesa sadarbībā ar pašvaldības sociālo dienestu nodrošina bērna atgriešanos vecāku aprūpē. Ja bērna atgriešanās pie vecākiem nav iespējama, vecāku dzīvesvietas bāriņtiesa sadarbībā ar pašvaldības sociālo dienestu lemj par bērna ārpusģimenes aprūpi.

(29.06.2008. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 29.07.2008. Pants stājas spēkā 01.10.2008. Sk. Pārejas noteikumus.)

45.² pants. Ārpusģimenes aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē Latvijā un aprūpes uzraudzība

(1) Aizbildnis un audžuģimene var nodot bērnu uz laiku no viena mēneša līdz trim mēnešiem citas

personas aprūpē Latvijā, ja pirms nodošanas bāriņtiesa, kas pieņēmusi lēmumu par ārpusģimenes aprūpi, atzinusi, ka šāda nodošana atbilst bērna interesēm un persona spēs bērnu pienācīgi aprūpēt. Bāriņtiesa, ja nepieciešams, pieprasa šīs personas dzīvesvietas bāriņtiesas atzinumu par attiecīgās personas spēju bērnu pienācīgi aprūpēt.

(2) Aizbildnis un audžuģimene vienojas ar personu par kārtību, kādā personai sedz izdevumus, kas saistīti ar bērna uzturu.

(3) Bērnu aprūpes iestāde var atļaut bērnam iestādē tikt ar personu vai nodot bērnu uz laiku šīs personas aprūpē, ja tai atbilstoši šā likuma 45.³ pantam piešķirts viesģimenes statuss un bērnu aprūpes iestāde ir guvusi pārliecību, ka viesģimene sniegs šim bērnam nepieciešamo atbalstu un spēs atbilstoši bērna vajadzībām viņu aprūpēt un uzraudzīt.

(4) Bērnu aprūpes iestāde, rakstveidā vienojoties ar viesģimeni, nosaka bērna uzturēšanās ilgumu viesģimenē, pušu tiesības un pienākumus, kā arī izmaksā tai piešķirto bērna uzturēšanu vai pabalstu uzturam atbilstoši laikposmam, kurā bērns atrodas citas personas aprūpē.

(5) Noslēgtās vienošanās apliecinātu kopiju bērnu aprūpes iestāde nosūta viesģimenes dzīvesvietas bāriņtiesai. Bāriņtiesa nodrošina regulāru viesģimenē ievietotā bērna dzīves apstākļu pārbaudi.

(6) Ja pēc bērna nodošanas citas personas aprūpē tiek konstatēts, ka šī persona bērnu pienācīgi neaprūpē, bāriņtiesa, kas pieņēmusi lēmumu par ārpusģimenes aprūpi vai piešķīrusi personai viesģimenes statusu, sadarbībā ar pašvaldības sociālo dienestu nodrošina bērna atgriešanos ārpusģimenes aprūpē.

(7) Lai cita persona, kas uzņēmusi ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu, varētu šo bērnu adoptēt vai ņemt aizbildnībā, ir nepieciešams par bērna ārpusģimenes aprūpi lēmušās bāriņtiesas atzinums, ka tas atbilst bērna labākajām interesēm.

(29.06.2008. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 29.07.2008. Panta stājas spēkā 01.10.2008. Sk. Pārejas noteikumus.)

45.³ pants. Viesģimenes statuss

(1) Viesģimenes statusu piešķir laulāto vai personas dzīvesvietas bāriņtiesa.

(2) Pirms lēmuma pieņemšanas bāriņtiesa izvērtē iespējamās viesģimenes piemērotību viesģimenes statusa iegūšanai, tajā skaitā:

1) izvērtē laulāto vai personas motivāciju kļūt par viesģimeni, savstarpējās attiecības ģimenē un spējas aprūpēt bērnu;

2) pārbauda un izvērtē laulāto vai personas sadzīves un materiālos apstākļus;

3) pieprasa ģimenes ārsta atzinumu par laulāto vai personas veselības stāvokli;

4) nosūta laulātos vai personu pie psihologa, lai saņemtu atzinumu par piemērotību viesģimenes statusa iegūšanai;

5) pieprasa informāciju par Sodu reģistrā iekļautajām ziņām par laulātajiem vai personu.

(3) Bāriņtiesas lēmums par viesģimenes statusa piešķiršanu ir spēkā vienu gadu.

(4) Lai laulātie vai persona, kas veikusi viesģimenes pienākumus, varētu šo bērnu adoptēt vai ņemt aizbildnībā, ir nepieciešams par bērna ārpusģimenes aprūpi lēmušās bāriņtiesas atzinums, ka tas atbilst bērna labākajām interesēm.

(29.06.2008. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 29.07.2008. Pants stājas spēkā 01.10.2008. Sk. Pārejas noteikumus.)

45.⁴ pants. Vecāku aprūpē un ārpusģimenes aprūpē esoša bērna nodošana citas personas aprūpē ārvalstī un aprūpes uzraudzība

(1) Vecāki var nodot bērnu citas personas aprūpē ārvalstī uz laiku, kas ilgāks par trim mēnešiem, ja tam piekrīt vecāku dzīvesvietas bāriņtiesa un ja šī bāriņtiesa atzinusi, ka nodošana atbilst bērna interesēm un attiecīgā persona spēs bērnu pienācīgi aprūpēt.

(2) Ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu var nodot uz laiku citas personas aprūpē ārvalstī, ja tam piekrīt bāriņtiesa, kas pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi, un ja šī bāriņtiesa atzinusi, ka nodošana atbilst bērna interesēm un attiecīgā persona spēs bērnu pienācīgi aprūpēt.

(3) Pirms bāriņtiesa lemj par bērna nodošanu citas personas aprūpē ārvalstī, persona, kura vēlas uzņemt bērnu, iesniedz bāriņtiesai attiecīgās valsts kompetentās bērnu tiesību aizsardzības iestādes:

1) atzinumu, kurā sniedz personas piemērotības izvērtējumu atbilstoši šā likuma 45.³ panta otrās daļas prasībām;

2) apliecinājumu, ka tā nodrošinās aprūpē nodotā bērna dzīves apstākļu regulāru pārbaudi un sniegs bāriņtiesai pārskatu par katrā šādā pārbaudē konstatēto.

(4) Šā panta trešajā daļā minētie dokumenti iesniedzami bāriņtiesai, pievienojot to notariāli apliecinātu tulkojumu latviešu valodā. Ārvalstīs izsniegtajiem dokumentiem jābūt legalizētiem vai apliecinātiem saskaņā ar 1961.gada 5.oktobra Hāgas konvenciju par ārvalstu publisko dokumentu legalizācijas prasības atcelšanu, ja Latvijas Republikai saistošos starptautiskajos līgumos nav paredzēta cita kārtība.

(5) Aizbildnis un audžuģimene vienojas ar personu par kārtību, kādā personai sedz izdevumus, kas saistīti ar bērna uzturu.

(6) Bērnu aprūpes iestāde, rakstveidā vienojoties ar ģimeni, nosaka ārpusģimenes aprūpes iestādē ievietotā bērna uzturēšanās ilgumu citā ģimenē ārvalstī, pušu tiesības un pienākumus, kā arī izmaksā tai piešķirto bērna uzturādu vai pabalstu uzturam atbilstoši laikposmam, kurā bērns atrodas citas personas aprūpē ārvalstī.

(7) Noslēgtās vienošanās apliecinātu kopiju bērnu aprūpes iestāde nosūta bāriņtiesai, kas pieņēmusi lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi.

(8) Ja pēc bērna nodošanas citas personas aprūpē tiek konstatēts, ka šī persona bērnu pienācīgi neaprūpē, bāriņtiesa sadarbībā ar attiecīgās valsts kompetento bērnu tiesību aizsardzības iestādi nodrošina bērna atgriešanos vecāku, aizbildņa, audžuģimenes vai bērnu aprūpes iestādes aprūpē. Ja bērna atgriešanās pie vecākiem nav iespējama, vecāku dzīvesvietas bāriņtiesa sadarbībā ar pašvaldības sociālo dienestu lemj par bērna ārpusģimenes aprūpi.

(9) Lai laulātie vai persona, kas ārvalstī uzņēmusi ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu, varētu šo bērnu adoptēt, ir nepieciešams par bērna ārpusģimenes aprūpi lēmušās bāriņtiesas atzinums, ka tas atbilst bērna labākajām interesēm.

(29.06.2008. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 29.07.2008. Pants stājas spēkā 01.10.2008. Sk. Pārejas noteikumus.)

VII nodaļa. Bērns un viņa dzīves vide

46.pants. Bērna tiesības uz tīru dzīves vidi

(1) Visām personām un institūcijām ir pienākums izvairīties no kaitējuma nodarīšanas apkārtējai videi, lai nepārkāptu bērna tiesības uz pilnvērtīgu dzīvi, veselību un attīstību.

(2) Valsts atbilstoši Vides aizsardzības likumam nodrošina uzraudzību pār to kaitīgo faktoru un slimību izraisītāju novēršanu, kuri var negatīvi ietekmēt bērna veselību.

(3) Valsts pienākums ir sniegt attiecīgu informāciju par vides faktisko stāvokli gan visā valstī, gan arī konkrētā tās teritorijā.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 29.06.2008. likumu, kas stājas spēkā 29.07.2008.)

47.pants. Pamatnoteikumi bērna aizsardzībai no negatīvās sociālās vides ietekmes

(1) Valsts institūciju un pašvaldību, fizisko un juridisko personu pienākums ir aizsargāt bērnu no negatīvās sociālās vides ietekmes.

(2) Lai mazinātu negatīvas sociālās vides ietekmi, valsts sociālās politikas uzdevums ir veidot labvēlīgu kultūrvidi un popularizēt veselīgu dzīvesveidu. Valsts budžetā tam atvēlami līdzekļi.

(3) Sabiedriskais radio un sabiedriskā televīzija nacionālā pasūtījuma ietvaros ik gadu veido veselīgu dzīvesveidu popularizējošas programmas.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000. likumu, kas stājas spēkā 11.04.2000.)

48.pants. Bērna aizsardzība no smēķēšanas un alkoholisko dzērienu ietekmes

(1) Bērns nedrīkst smēķēt un lietot alkoholiskos dzērienus. Bērns ir aizsargājams no smēķēšanas un alkoholisko dzērienu ietekmes.

(2) Bērnā ir jārada negatīva attieksme pret smēķēšanu un alkoholisko dzērienu lietošanu. Bērnā nav atļauts strādāt darbus, kuri saistīti ar alkoholisko dzērienu vai tabakas izstrādājumu ražošanu, kā arī tirdzniecību vai reklāmu.

(3) Saskaņā ar Alkoholisko dzērienu aprites likumu un likumu "Par tabakas izstrādājumu realizācijas, reklāmas un lietošanas ierobežošanu" bērnam nedrīkst pārdot alkoholiskos dzērienus un tabakas izstrādājumus.

(4) Par bērna iesaistīšanu alkoholisko dzērienu lietošanā vai smēķēšanā vainīgās personas saucamas pie likumā noteiktās atbildības. Par bērna iesaistīšanu alkoholisko dzērienu lietošanā vai smēķēšanā uzskatāma arī alkoholisko dzērienu vai tabakas izstrādājumu nodošana bērna rīcībā.

(5) Bērnā, kuram radušies psihiski vai uzvedības traucējumi alkoholisko dzērienu lietošanas dēļ, nodrošināma obligāta ārstēšana un sociālā rehabilitācija Ministru kabineta noteiktajā kārtībā. Valsts budžetā tam atvēlami līdzekļi. Gadījumā, kad bērns vai viņa vecāki nepiekrīt obligātajai ārstēšanai, to veic, ja saņemta bērna dzīvesvietas bāriņtiesas piekrišana.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000., 31.10.2002., 17.03.2005. un 29.06.2008. likumu, kas stājas spēkā 29.07.2008. Piektās daļas 3.teikums stājas spēkā 01.01.2010. Sk. Pārejas noteikumus.)

49.pants. Bērna aizsardzība no narkotisko, psihotropo, toksisko un citu apreibinošu vielu lietošanas

(1) Bērns nedrīkst lietot narkotiskās, psihotropās, toksiskās un citas apreibinošas vielas. Bērns ir aizsargājams no narkotisko, psihotropo, toksisko un citu tādu apreibinošu vielu lietošanas, kurām ir negatīva ietekme uz organismu, no šādu vielu izgatavošanas, tirdzniecības un jebkāda veida izplatīšanas.

(2) Par narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu nodošanu bērna rīcībā vai tādu

apstākļu radīšanu, ka šīs vielas kļuvušas bērnam brīvi pieejamas, par bērna pamudināšanu lietot narkotiskās, psihotropās, toksiskās vai citas apreibinošas vielas, bērna iesaistīšanu šādu vielu lietošanā vai izplatīšanā vainīgās personas saucamas pie kriminālatbildības.

(3) Bērnam, kuram radušies psihiski vai uzvedības traucējumi narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu lietošanas dēļ, nodrošināma obligāta ārstēšana un sociālā rehabilitācija Ministru kabineta noteiktajā kārtībā. Valsts budžetā tam atvēlami līdzekļi. Gadījumā, kad bērns vai viņa vecāki nepiekrīt obligātajai ārstēšanai, to veic, ja saņemta bērna dzīvesvietas bāriņtiesas piekrišana.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000., 31.10.2002., 17.03.2005. un 29.06.2008. likumu, kas stājas spēkā 29.07.2008. Trešās daļas 3.teikums stājas spēkā 01.01.2010. Sk. Pārejas noteikumus.)

50.pants. Bērns un spēles, filmas, plašsaziņas līdzekļi

(1) Aizliegts bērnam demonstrēt, pārdot, dāvināt, izīrēt un propagandēt rotaļlietas un videoierakstus, datorspēles, laikrakstus, žurnālus un cita veida publikācijas, kurās propagandēta cietsirdīga uzvedība, vardarbība, erotika, pornogrāfija, kas rada draudus bērna garīgajai attīstībai.

(2) Bērnam nedrīkst būt pieejami materiāli, kuros propagandēta cietsirdīga uzvedība, vardarbība, erotika, pornogrāfija un kuri rada draudus bērna garīgajai attīstībai, neatkarīgi no to izpausmes veida, pārraidīšanas ierīces un atrašanās vietas.

(3) Lai aizsargātu bērna tiesības, ierobežojumus radio un televīzijas programmās nosaka Radio un televīzijas likums.

(4) Bērnam aizliegts atrasties vietās, kur izgatavo vai demonstrē erotiska un pornogrāfiska rakstura materiālus.

(5) Bērnu aizliegts iesaistīt erotiska un pornogrāfiska rakstura materiālu izgatavošanā, izplatīšanā un demonstrēšanā.

(6) Jautājumus, kas saistīti ar bērnu pornogrāfijas aprites aizliegumu, regulē Pornogrāfijas ierobežošanas likums.

(7) Bērnam, kurš nav sasniedzis 16 gadu vecumu, aizliegts mācību laikā bez izglītības iestādes administrācijas rakstveida atļaujas un nakts laikā atrasties interneta zālēs, datorsalonus, interneta kafejnīcās un citās tamlīdzīgās vietās, kur par maksu sniedz interneta un datorspēļu pakalpojumus. Par nakts laiku šā panta izpratnē uzskatāms laiks no pulksten 22.00 līdz 6.00, ja attiecīgā pašvaldība attiecībā uz šo laiku nav noteikusi stingrākus ierobežojumus.

(8) Saskaņā ar Azartspēļu un izložu likumu bērnam nedrīkst būt pieejamas spēļu zāles un bērns nedrīkst piedalīties azartspēlēs.

(9) Datorspēļu izplatīšanas noteikumus nosaka Ministru kabinets.

(10) Par šajā pantā minēto aizliegumu un ierobežojumu pārkāpšanu vainīgās personas saucamas pie likumā noteiktās atbildības.

(17.03.2005. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 19.10.2006. un 29.06.2008. likumu, kas stājas spēkā 29.07.2008.)

50.¹ pants. Ierobežojumi bērna iesaistīšanai pasākumos

(1) Bērns var piedalīties dažādās aktivitātēs (pasākumos), ja tās netraucē viņam iegūt izglītību, kā arī neapdraud viņa drošību, veselību, tikumību vai citas būtiskas intereses.

(2) Bērnu aizliegts iesaistīt skaistuma konkursos vai citos tamlīdzīgos pasākumos, kuru galvenais mērķis ir vienīgi viņa ārējā izskata vērtēšana.

(3) Bērns var piedalīties aktivitātēs (pasākumos), kas saistītas ar ārējā izskata demonstrēšanu (modeļu skolas, tērpu demonstrēšana, preču reklamēšana u.c. tamlīdzīgi pasākumi), tikai tad, ja uz pasākuma organizatoru, darba devēju, kā arī citu personu, kura nodarbojas ar bērna iesaistīšanu šādos pasākumos, nav attiecināmi šā likuma 72.panta trešajā daļā minētie ierobežojumi.

(4) Kārtību, kādā bērnus var iesaistīt šā panta trešajā daļā minētajos pasākumos, nosaka Ministru kabinets.

(5) Par šajā pantā minēto aizliegumu un ierobežojumu pārkāpumiem personas saucamas pie likumā noteiktās atbildības.

(29.06.2008. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 29.07.2008. Ceturtā daļa stājas spēkā 01.01.2009. Sk. Pārejas noteikumus.)

50.² pants. Bērna drošība publiskos pasākumos vai publisku vietu apmeklēšanas laikā

(1) Publiskos pasākumos, kuros piedalās bērni, vai bērniem pieejamās publiskās izklaides, sporta vai atpūtas vietās nodrošināma bērna drošība.

(2) *(Izslēgta ar 29.06.2008. likumu.)*

(3) Par bērna drošību publiskos pasākumos ir atbildīgas šā likuma 72.pantā minētās personas.

(4) Publiska pasākuma organizatoram, kas konstatē, ka šajā pasākumā bērns ir apmaldījies vai pamests, vai atrodas tādos apstākļos, kas apdraud viņa drošību vai veselību, par to jāinformē bērna vecāki vai viņu aizstājēji, bet, ja tas nav iespējams, — policija.

(19.10.2006. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 29.06.2008. likumu, kas stājas spēkā 29.07.2008.)

50.³ pants. Drošības prasības, sniedzot bērna uzraudzības pakalpojumus

(1) Bērnu drīkst atstāt publiskās vietās īslaicīgai uzraudzīšanai bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzējam (piemēram, bērnu rotaļu un attīstības centros, rotaļu centros tirdzniecības vietās).

(2) Bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzējs pakalpojuma sniegšanas vietā nodrošina bērnam atbilstošu vidi, kas nerada draudus viņa drošībai, dzīvībai, veselībai, tikumībai un pilnvērtīgai attīstībai.

(3) Bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzējs nodrošina, ka personām, kuru uzraudzībā atrodas bērni, ir nepieciešamās iemaņas šā panta ceturtajā daļā noteikto darbību veikšanai. Šā likuma 72.pantā noteiktie ierobežojumi attiecināmi uz bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzēju.

(4) Bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzējs (tā darbinieki):

1) pakalpojuma sniegšanas vietā reģistrē bērna saņemšanu un bērna atdošanu personai, kura viņu atstājusi, norādot bērna saņemšanas un atdošanas laiku, kā arī bērnu atstājušās personas kontaktinformāciju;

2) nodrošina nelaimes gadījumā cietušajam bērnam pirmās palīdzības sniegšanu;

3) ja nepieciešams, informē personu, kura bērnu atstājusi, par bērnu laikā, kad viņš atstāts īslaicīgai uzraudzībai;

4) nodrošina bērna evakuēšanu, ja ir ārkārtas situācija;

5) rūpējas par bērna drošību laikā, kad viņš atstāts pie bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzēja.

(5) Ja bērnam ir nepieciešama īpaša aprūpe vai uzraudzība, persona, kura bērnu atstājusi, informē par to bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzēju.

(6) Bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzējam jābūt nodrošinātam ar pirmās medicīniskās palīdzības aptieciņu, kuras saturu nosaka Ministru kabinets.

(7) Bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzējs nodrošina tādu bērnus uzraugošā personāla skaitu, kas ir pietiekams attiecīgajam uzraudzībā pieņemto bērnu skaitam.

(29.06.2008. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 29.07.2008.)

51.pants. Bērna aizsardzība no prettiesiskām darbībām

(1) Par vardarbību pret bērnu, par bērna pamudināšanu vai piespiešanu piedalīties seksuālās darbībās, par bērna izmantošanu vai iesaistīšanu prostitūcijā vainīgās personas saucamas pie likumā noteiktās atbildības.

(2) Bērnam, kurš ir noziedzīga nodarījuma, ekspluatācijas, seksuālas izmantošanas, vardarbības vai jebkādas citas nelikumīgas, cietsirdīgas vai cieņu aizskarošas darbības upuris, Ministru kabineta noteiktajā kārtībā bez maksas sniedzama nepieciešamā palīdzība, lai viņš atgūtu fizisko un psihisko veselību un integrētos sabiedrībā. Šādai ārstēšanai un reintegrēšanai jānotiek bērna veselībai, pašcieņai un godam labvēlīgā vidē, rūpīgi sargājot bērna intīmo noslēpumu.

(3) Katrai personai ir pienākums ziņot policijai vai citai kompetentai iestādei par vardarbību vai citu pret bērnu vērstu noziedzīgu nodarījumu. Par neziņošanu vainīgās personas saucamas pie likumā noteiktās atbildības.

52.pants. Bērns — vardarbības vai citas prettiesiskas darbības upuris

(1) Vardarbības rezultātā cietušo bērnu ārstēšanai un rehabilitācijai izveidojamas īpašas iestādes vai nodaļas vispārējās ārstniecības iestādēs un valsts budžetā atvēlami speciāli līdzekļi. Izdevumus par bērna ārstēšanu un rehabilitāciju sedz valsts un pēc tam regresa kārtībā piedzen no vainīgajām personām.

(2) Bērnam, kurš saslimis ar kādu no seksuāli transmisīvajām slimībām, piemērojama speciāla ārstēšana. Bērna saslimšanā vainīgie pieaugušie saucami pie likumā noteiktās atbildības, un no viņiem piedzenami bērna ārstēšanas izdevumi.

(3) Bērnu, kurš kļuvis par vardarbības (prettiesisku darbību) upuri, aizliegts:

1) atstāt vienatnē, izņemot gadījumus, kad bērns pats to vēlas un šo izvēli par pareizu atzīst psihologs, kurš speciāli sagatavots darbam ar vardarbībā cietušiem bērniem;

2) atstāt bez psiholoģiskas un cita veida aprūpes;

3) konfrontēt ar iespējamo vardarbības (prettiesiskas darbības) izdarītāju, kamēr bērns nav pietiekami psiholoģiski sagatavots šādai konfrontācijai;

4) pakļaut jebkādu piespiedu līdzekļu pielietošanai informācijas iegūšanas vai citā nolūkā.

(4) Bērnam, kurš cietis no vardarbības (prettiesiskām darbībām) savā ģimenē vai kuram pastāv reāli vardarbības draudi, nekavējoties nodrošināma ārpusģimenes aprūpe, ja vainīgās personas nav iespējams izolēt no bērna.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000. likumu, kas stājas spēkā 11.04.2000.)

VIII nodaļa. Bērns ar īpašām vajadzībām

53.pants. Bērna ar īpašām vajadzībām jēdziens

Bērns ar īpašām vajadzībām ir bērns, kuram sakarā ar slimības, traumas vai iedzimta defekta izraisītiem orgānu sistēmas funkciju traucējumiem ir nepieciešama papildu medicīniskā, pedagoģiskā un sociālā palīdzība neatkarīgi no tā, vai likumā paredzētajā kārtībā ir noteikta invaliditāte.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000. un 29.06.2008. likumu, kas stājas spēkā 29.07.2008.)

54.pants. Tiesības bērnam ar īpašām vajadzībām dzīvot pilnvērtīgu dzīvi

Bērnam ar īpašām vajadzībām ir tādas pašas tiesības uz aktīvu dzīvi, tiesības attīstīties un iegūt vispārējo un profesionālo izglītību atbilstoši savām fiziskajām un garīgajām spējām un vēlmēm, kā arī tiesības piedalīties sabiedriskajā dzīvē kā jebkuram citam bērnam.

55.pants. Īpaša aprūpe bērnam ar īpašām vajadzībām

(1) Bērnam ar īpašām vajadzībām ir tiesības uz vecāku īpašu aprūpi.

(2) Valsts un pašvaldība palīdz bērnam ar īpašām vajadzībām iekļauties sabiedrībā un nodrošina viņam izglītību, veselības aprūpes un sociālos pakalpojumus atbilstoši normatīvajiem aktiem.

(3) Bērns ar īpašām vajadzībām, kura aprūpi ģimene nevar nodrošināt, normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā ņemams pilnā valsts vai pašvaldības aprūpē.

(4) Nododot adoptēšanai bērnu ar īpašām vajadzībām, adoptētāji informējami par bērna veselības stāvokli, attīstības īpatnībām un to sekām, kā arī par bērna aprūpes īpatnībām.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000. un 17.03.2005. likumu, kas stājas spēkā 15.04.2005.)

56.pants. Pedagoģisko un sociālās sfēras darbinieku sagatavošana darbam ar bērniem ar īpašām vajadzībām

Pedagoģiskie un sociālās sfēras darbinieki īpaši jāapmāca darbam ar bērniem ar īpašām vajadzībām. Šim nolūkam Izglītības un zinātnes ministrija un Labklājības ministrija izstrādā speciālas apmācību programmas.

IX nodaļa. Bērna atbildība par likumpārkāpumiem un to profilakse

57.pants. Bērna atbildība par likumpārkāpumiem

(1) Saskaņā ar likumu pie administratīvās atbildības var saukt bērnu (turpmāk arī — nepilngadīgo), kurš administratīvo pārkāpumu izdarījis pēc 14 gadu vecuma sasniegšanas, bet pie kriminālatbildības — nepilngadīgo, kurš noziedzīgu nodarījumu izdarījis pēc 14 gadu vecuma sasniegšanas.

(2) Bērna tiesību garantijas laikā, kad viņš ir aizturēts par administratīvo pārkāpumu vai noziedzīgu nodarījumu, apcietināts, arestēts vai atrodas brīvības atņemšanas vietā, nosaka likumi, kas paredz administratīvo atbildību un reglamentē kriminālprocesu vai soda izciešanu. Katram bērnam ir tiesības vērsties ar iesniegumu bērna tiesību aizsardzības institūcijās. Šī sarakste nav cenzējama. Iestādes vadītājs nodrošina, lai iesniegums nekavējoties tiktu nosūtīts adresātam.

(3) Par bērnu iesaistīšanu noziegumā vai citās prettiesiskās darbībās vainīgās personas saucas pie likumā noteiktās atbildības.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 15.05.2003. un 17.03.2005. likumu, kas stājas spēkā 15.04.2005.)

58.pants. Likumpārkāpumu profilakses darba organizācija

(1) Likumpārkāpumu profilakses darbu ar bērniem veic pašvaldība sadarbībā ar bērnu vecākiem, izglītības iestādēm, valsts policiju, sabiedriskajām organizācijām un citām iestādēm.

(2) Pašvaldība profilakses lietu iekārto un uzvedības sociālās korekcijas un sociālās palīdzības programmu izstrādā katram bērnam, kurš:

- 1) izdarījis noziedzīgu nodarījumu un pirmstiesas izmeklēšanas laikā nav apcietināts;
- 2) atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, bet sods nav saistīts ar brīvības atņemšanu;
- 3) atbrīvots no kriminālatbildības;
- 4) atbrīvots no ieslodzījuma vai soda izciešanas vietas;
- 5) izdarījis Krimināllikumā paredzētās prettiesiskās darbības pirms 14 gadu vecuma sasniegšanas;
- 6) vairāk nekā divas reizes izdarījis Administratīvo pārkāpumu kodeksā paredzētās prettiesiskās darbības;
- 7) ubago, klaiņo vai veic citas darbības, kas var novest pie prettiesiskas rīcības.

(3) Valsts policija var ņemt profilaktiskajā uzskaitē bērnus, kuri norādīti šā panta otrās daļas 1.—6.punktā, kā arī citus bērnus, kuriem pašvaldībā iekārtota profilakses lieta, ja izstrādātā sociālās korekcijas un sociālās palīdzības programma paredz policijas līdzdalību konkrētajā lietā.

(09.03.2000. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 11.04.2000.)

59.pants. Bērna nogādāšana policijas iestādē

(1) Policijas iestādē nogādā bērnu, kurš:

- 1) izdarījis darbības, par kurām paredzēta kriminālatbildība;
- 2) izdarījis administratīvu pārkāpumu, ja citādi nav iespējams noskaidrot bērna identitāti un sastādīt administratīvā pārkāpuma protokolu;
- 3) atrodas sabiedriskā vietā reibuma stāvoklī;
- 4) ubago;
- 5) nav sasniedzis 16 gadu vecumu un atrodas sabiedriskā vietā bez vecāku, aizbildņa, audžuģimenes vai viņu pilnvarotas pilngadīgas personas uzraudzības nakts laikā. Par nakts laiku šā panta izpratnē uzskatāms laiks no pulksten 22.00 līdz 6.00, ja attiecīgā pašvaldība attiecībā uz šo laiku nav noteikusi stingrākus ierobežojumus;
- 6) apmaldījies vai pamests, vai arī atrodas tādos apstākļos, kas bīstami bērnam vai var kaitēt viņa attīstībai;
- 7) patvaļīgi aizgājis no ģimenes, aizbildņa, audžuģimenes vai bērnu aprūpes iestādes.

(2) Šā panta pirmās daļas 3.—7.punktā paredzētajos gadījumos bērna nogādāšana policijā pieļaujama, ja nav iespējams viņam sniegt palīdzību citādā veidā. Gadījumos, kad policija konstatē bērna klaiņošanu, ubagošanu, apreibināšanos ar narkotiskajām, toksiskajām vielām vai

alkoholiskajiem dzērieniem, nelabvēlīgu vidi ģimenē, kā arī citus apstākļus, kas var kaitēt bērnam, tā informē attiecīgo bāriņtiesu.

(3) Policijā nogādāto bērnu nedrīkst turēt kopā ar pilngadīgiem likumpārkāpējiem, un bērnam nodrošināma pastāvīga pieaugušo uzraudzība. Bērnu nedrīkst pakļaut nekādai fiziskai vai psihiskai iespaidošanai, nedrīkst piespiest liecināt pret sevi un atzīt vainu.

(4) Paskaidrojumus no bērna, kuram ir garīgās attīstības traucējumi, var prasīt, piedaloties personai, kurai ir speciālas zināšanas darbam ar bērniem, kam ir garīgās attīstības traucējumi.

(5) Ja policijā ir nogādāts bērns ar īpašām vajadzībām, nodrošināmi apstākļi bērna speciālo vajadzību apmierināšanai.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000., 15.05.2003., 17.03.2005., 08.03.2007. un 29.06.2008. likumu, kas stājas spēkā 29.07.2008.)

60.pants. Pasākumi, kas veicami, ja bērnam nepieciešama palīdzība

(1) Ja bērns nogādāts policijas iestādē šā likuma 59.panta pirmajā daļā minēto apstākļu dēļ, viņu var tur turēt līdz nodošanai vecākiem, viņu aizstājējiem vai bērnu aprūpes iestādes pārstāvim.

(2) Ja triju stundu laikā nav iespējams noskaidrot bērna personību un nodot bērnu vecākiem, viņu aizstājējiem vai bērnu aprūpes iestādei, kuru viņš pametis, policija:

1) šā likuma 59.panta pirmās daļas 1.punktā minētajā gadījumā, ja bērnam kā drošības līdzekli nepiemēro apcietinājumu, un šā likuma 59.panta pirmās daļas 2., 3., 4. un 5.punktā minētajos gadījumos bērnu ievieto profilakses iestādē un ne vēlāk kā nākamajā darb dienā paziņo par to bāriņtiesai un pašvaldības sociālajam dienestam;

2) šā likuma 59.panta pirmās daļas 6. un 7.punktā minētajos gadījumos bērnu ievieto kādā no bērnu aprūpes iestādēm vai audžuģimenēm un ne vēlāk kā nākamajā darb dienā paziņo par to bāriņtiesai un pašvaldības sociālajam dienestam.

(3) Ja policijā nogādāts bērns, kurš ir alkoholisko dzērienu, narkotisko vai toksisko vielu vai citu apreibinošu vielu iespaidā, vai arī ir aizdomas, ka bērns tiek seksuāli izmantots, kļuvis par prettiesiskas darbības upuri vai ir pamudināts uz ubagošanu, policija noskaidro apreibinošo vielu iegūšanas un lietošanas apstākļus, kā arī personas, kuras pamudinājušas bērnu uz viņam kaitīgām darbībām vai veikušas pret viņu prettiesisku darbību.

(4) Ja policijā nogādātajam bērnam nepieciešama medicīniskā palīdzība, policija organizē bērna nogādāšanu ārstniecības iestādē un pārliecinās, ka bērns tajā tiek uzņemts vai viņam tiek sniegta ambulatorā ārstnieciskā palīdzība.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 17.03.2005. likumu, kas stājas spēkā 15.04.2005.)

X nodaļa. Bērna tiesību aizsardzības organizācija

61.pants. Ministru kabineta kompetence bērna tiesību aizsardzības jomā

Ministru kabinets:

1) izstrādā bērna tiesību aizsardzības nodrošināšanai attiecīgus likumprojektus un izdod nepieciešamos noteikumus;

2) apstiprina ilgtermiņa valsts politikas projektus bērna tiesību aizsardzības jomā;

3) izveido bērna tiesību aizsardzības komisiju, piesaistot arī sabiedriskās bērna tiesību aizsardzības

organizācijas un pašvaldības vai to sabiedrisko organizāciju pārstāvjus;

4) apstiprina valsts programmu sociālo pedagogu un sociālo darbinieku sagatavošanā;

5) apstiprina programmu bērnu noziedzības novēršanai un bērna aizsardzībai pret noziegumu;

6) nosaka kārtību, kādā Latvijas centrālā iestāde atbilstoši 1980.gada 25.oktobra Hāgas konvencijai par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem veic tajā minētās darbības un sadarbojas ar citām valsts un pašvaldības iestādēm;

7) nosaka kārtību, kādā aprēķina, piešķir un izlieto valsts budžetā paredzētos līdzekļus pašvaldībām pamatizglītības iestādes skolēnu ēdināšanai, un šo valsts budžeta līdzekļu izlietošanas apmēru vienam skolēnam dienā.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000., 15.05.2003., 17.03.2005., 19.10.2006. un 29.06.2008. likumu, kas stājas spēkā 29.07.2008.)

62.pants. Labklājības ministrijas kompetence

(1) Labklājības ministrija:

1) sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju, Iekšlietu ministriju, Tieslietu ministriju, Kultūras ministriju un Veselības ministriju, kā arī citām valsts un pašvaldību institūcijām un nevalstiskajām organizācijām izstrādā ilgtermiņa valsts politikas projektus bērnu tiesību aizsardzības jomā, tai skaitā valsts politikas projektus bāreņu un bez vecāku gādības palikušu bērnu alternatīvās aprūpes jomā;

2) organizē un koordinē normatīvo aktu ievērošanas uzraudzību bērnu tiesību aizsardzības jomā;

3) *(izslēgts ar 26.11.2009. likumu);*

4) koordinē valsts un pašvaldību institūciju sadarbību to kompetencē esošajos bērnu tiesību aizsardzības un ģimenes tiesību jautājumos;

5) koordinē bērnu ārpusģimenes aprūpes iestāžu darbu bērnu tiesību aizsardzības jomā;

6) nodrošina bērnu tiesību aizsardzības procesa kvalitātes novērtēšanu, analīzi un priekšlikumu sagatavošanu bērnu tiesību aizsardzības uzlabošanai;

7) nodrošina ikgadējā pārskata par bērnu stāvokli valstī sagatavošanu un iesniegšanu Saeimai un Ministru kabinetam;

8) sagatavo iesniegšanai Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu tiesību komitejai ziņojumu par bērnu stāvokli Latvijā un pasākumiem, kas veikti bērna tiesību nodrošināšanai;

9) informē sabiedrību par bērnu tiesību aizsardzības jomā pieņemto likumu un normatīvo aktu noteikumiem, kā arī par starptautisko tiesību principiem šajā jomā.

(2) Labklājības ministrs apstiprina ikgadējo valsts programmu bērnu un ģimenes stāvokļa uzlabošanai.

(12.06.2009. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 26.11.2009. likumu, kas stājas spēkā 01.01.2010.)

62.¹ pants. Veselības ministrijas kompetence

Veselības ministrija:

1) izstrādā valsts politikas projektus bērnu veselības aprūpes jomā, tajā skaitā medicīniskās

rehabilitācijas jomā;

2) organizē un koordinē bērnu veselības aprūpi atbilstoši valsts programmai, likumiem un citiem normatīvajiem aktiem.

(15.05.2003. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 17.06.2003.)

63.pants. Izglītības un zinātnes ministrijas kompetence

(1) Izglītības un zinātnes ministrija:

1) izstrādā valsts politikas projektus bērnu izglītības un sporta jomā un organizē apstiprināto projektu izpildi;

2) nodrošina izglītības pieejamību un kvalitāti;

3) sadarbībā ar Labklājības ministriju izstrādā izglītošanas programmas bērna tiesību aizsardzības jomā;

4) nodrošina veselības mācības satura obligātu iekļaušanu vispārējās izglītības programmās;

5) nosaka izglītības darbiniekiem izvirzāmās kvalifikācijas prasības un kritērijus, veicina izglītības darbinieku kvalifikācijas līmeņa paaugstināšanu;

6) kopā ar Labklājības ministriju un Veselības ministriju izstrādā valsts programmu sociālo darbinieku, sociālo pedagogu un skolotāju sagatavošanai darbam ar bērniem ar īpašām vajadzībām un bērniem, kuriem nepieciešama uzvedības sociālā un pedagoģiskā korekcija, kā arī ar šo bērnu ģimenēm un koordinē valsts programmas īstenošanu;

7) *(izslēgts ar 15.05.2003. likumu).*

(2) (Izslēgta ar 15.05.2003. likumu.)

(3) Izglītības un zinātnes ministrs apstiprina ikgadējo jaunatnes politikas valsts programmu.

(09.03.2000. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 15.05.2003., 20.05.2004., 17.03.2005. un 12.06.2009. likumu, kas stājas spēkā 01.07.2009.)

64.pants. Iekšlietu ministrijas kompetence

Iekšlietu ministrija:

1) sadarbībā ar Labklājības ministriju un citām atbildīgajām institūcijām nodrošina, lai tiek izstrādāts programmas projekts triju gadu periodam bērnu noziedzības novēršanai un bērna aizsardzībai pret noziegumu, un koordinē šīs programmas īstenošanu;

2) sadarbībā ar citām institūcijām veic pasākumus cīņai pret bērnu nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts robežai un bērnu neatgriešanos no ārvalstīm;

3) nodrošina policijas darbiniekiem speciālu apmācību darbam ar nepilngadīgajiem likumpārkāpējiem un nepilngadīgajiem noziedzīga nodarījuma upuriem un viņu ģimenēm.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000., 17.03.2005. un 12.06.2009. likumu, kas stājas spēkā 01.07.2009.)

64.¹ pants. Tieslietu ministrijas kompetence

(1) Tieslietu ministrija organizē tiesnešu apmācību bērna tiesību jautājumos.

(2) Tieslietu ministrija nodrošina tādu tiesu darba organizāciju, lai lietas, kas saistītas ar bērna tiesību

un interešu aizsardzību, tiktu izskatītas ārpus kārtas.

(3) *(Izslēgta ar 15.05.2003. likumu.)*

(09.03.2000. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 15.11.2001. un 15.05.2003. likumu, kas stājas spēkā 17.06.2003.)

64.² pants. Kultūras ministrijas kompetence

Kultūras ministrija izstrādā valsts programmu bērnu kultūras un kultūrizglītības jomā un atbild par tās īstenošanu.

(09.03.2000. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 11.04.2000.)

64.³ pants. Ģenerālprokuratūras kompetence

Ģenerālprokuratūra organizē prokuroru apmācību bērna tiesību jautājumos un nodrošina bērna tiesību ievērošanu pirmstiesas izmeklēšanas procesā.

(09.03.2000. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 11.04.2000.)

65.pants. Bērnu un ģimenes lietu ministra un Bērnu un ģimenes lietu ministrijas kompetence

(Izslēgts ar 12.06.2009. likumu, kas stājas spēkā 01.07.2009.)

65.¹ pants. Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas kompetence

Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija uzrauga un kontrolē normatīvo aktu ievērošanu bērnu tiesību aizsardzības jomā.

(19.10.2006. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 15.11.2006.)

65.² pants. Tiesībsarga biroja kompetence

Tiesībsarga birojs:

- 1) informē sabiedrību par bērna tiesībām;
- 2) izskata sūdzības par bērna tiesību pārkāpumiem, īpašu uzmanību pievēršot valsts vai pašvaldību iestāžu un to darbinieku izdarītajiem pārkāpumiem;
- 3) iesniedz priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu.

(17.03.2005. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 19.10.2006. likumu, kas stājas spēkā 15.11.2006. Sk. Pārejas noteikumus.)

65.³ pants. Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrācijas kompetence

Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrācija:

- 1) Uzturlīdzekļu garantiju fonda likumā noteiktajā kārtībā nodrošina bērna tiesības uz sociālo nodrošinājumu, izmaksājot uzturlīdzekļus no Uzturlīdzekļu garantiju fonda;
- 2) Ministru kabineta noteiktajā kārtībā izsniedz ziņas no Uzturlīdzekļu garantiju fonda iesniedzēju un parādnienu reģistra.

(08.03.2007. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 10.04.2007.)

66.pants. Pašvaldību kompetence bērna tiesību aizsardzībā

- (1) Novada pašvaldība un republikas pilsētas pašvaldība analizē stāvokli bērna tiesību ievērošanas

jomā, izstrādā un īsteno bērna tiesību aizsardzības programmu novada vai republikas pilsētas administratīvajā teritorijā.

(2) Pašvaldība atbilstoši likumam:

- 1) sniedz palīdzību un atbalstu ģimenēm, kurās ir bērni, garantējot ikvienam pašvaldības teritorijā dzīvojošam bērnam pajumti, siltumu, apģērbu un vecumam un veselības stāvoklim atbilstošu uzturu;
- 2) nodrošina ārpusģimenes aprūpi tiem bērniem, kuriem uz laiku vai pastāvīgi nav savas ģimenes vai kurus viņu pašu interesēs nedrīkst atstāt šajā ģimenē;
- 3) nodrošina bērna tiesības iegūt vispārējo vidējo izglītību un sniedz viņiem palīdzību arodapmācībā;
- 4) organizē mātes un bērna primāro veselības aprūpi;
- 5) organizē vecāku izglītošanu;
- 6) gādā par pirmsskolas un ārpuskolas bērnu iestādēm, tautas bibliotēkām, bērnu atpūtas organizēšanu;
- 7) izstrādā un realizē programmas darbam ar ielas bērniem;
- 8) veic citus pasākumus bērna tiesību nodrošināšanā.

(3) Bāriņtiesas kā aizbildnības iestādes nodrošina bērna personisko un mantisko tiesību aizsardzību.

(4) *(Izslēgta ar 29.06.2008. likumu.)*

(5) Bērna tiesību nodrošināšanā pašvaldība iesaista sabiedrību, kā arī koordinē sabiedrisko organizāciju darbību.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000., 31.10.2002. un 29.06.2008. likumu, kas stājas spēkā 29.07.2008. Pirmās daļas jaunā redakcija un grozījums par ceturtais daļas izslēgšanu stājas spēkā 01.07.2009. Sk. Pārejas noteikumus.)

67.pants. Pašvaldību kompetences norobežošana

(1) Par bērna tiesību aizsardzību atbild novada pašvaldība un republikas pilsētas pašvaldība pēc bērna dzīvesvietas. Novada (republikas pilsētas) pašvaldība ņem uzskaitē katru tās teritorijā dzīvojošo bērnu.

(2) Par bērna dzīvesvietu šā likuma izpratnē uzskatāma viņa vecāku deklarētā dzīvesvieta. Ja bērna vecāku deklarētās dzīvesvietas atrodas dažādās administratīvajās teritorijās, par bērna dzīvesvietu uzskatāma tā vecāka deklarētā dzīvesvieta, pie kura viņš dzīvo.

(3) Ja bērna vecākiem vai bērnam nav deklarētas dzīvesvietas, par bērna dzīvesvietu uzskatāma viņa vecāku faktiskā dzīvesvieta.

(4) Laikā, kad bērns atrodas ārpusģimenes aprūpē, viņa dzīvesvieta saglabājas tās pašvaldības administratīvajā teritorijā, kura pieņēmusi lēmumu par ārpusģimenes aprūpi.

(5) Gadījumos, kad bērns atrodas dzīvībai vai veselībai bīstamos apstākļos, palīdzību sniedz pašvaldības un valsts iestādes pēc bērna atrašanās vietas. Par bērna dzīvībai un veselībai bīstamiem apstākļiem uzskatāms drošas pajumtes, siltuma, apģērba un bērna vecumam un veselības stāvoklim atbilstoša uztura trūkums, kā arī vardarbība pret bērnu.

(6) Ja bērns viens pats vai kopā ar vecākiem atrodas pagaidu dzīvesvietā, palīdzību un atbalstu viņam

sniedz pašvaldības iestādes pēc pagaidu dzīvesvietas.

(7) Šā panta ceturtajā un piektajā daļā paredzētajos gadījumos pašvaldība par sociālo pakalpojumu sniegšanu norēķinās Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā noteiktajā kārtībā.

(8) Ja aizbildnis vai ģimene, kurai ir nodots bārenis vai bez vecāku gādības palikušais bērns, nesaņem likumā noteiktos uzturēšanas izdevumus vai sociālo palīdzību, bērnam palīdzība nekavējoties nodrošināma no valsts budžeta līdzekļiem līdz attiecīgās pašvaldības lēmuma pieņemšanai. No valsts budžeta izmaksātie līdzekļi iekasējami no pašvaldības pēc bērna dzīvesvietas.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000., 17.03.2005. un 29.06.2008. likumu, kas stājas spēkā 29.07.2008. Pirmās daļas jaunā redakcija stājas spēkā 01.07.2009. Sk. Pārejas noteikumus.)

67.¹ pants. Statistiskā informācija par bērna tiesību stāvokli

Iekšlietu ministrija, Izglītības un zinātnes ministrija, Labklājības ministrija, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija, Tieslietu ministrija, Veselības ministrija, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija un pašvaldības atbilstoši savai kompetencei sniedz statistisko informāciju par bērna tiesību aizsardzību valstī, par vecākiem, kuriem atņemtas aprūpes vai aizgādības tiesības, un par ģimenēm, kuras kopā ar bērniem izliktas no dzīvokļa, par bērnu adopciju, bērnu nodošanu ārpusģimenes aprūpē, audziņoša un ārstnieciska rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem, bērnu saukšanu pie kriminālatbildības, par obligāto izglītības vecumu sasniegušajiem bērniem, kuri neapmeklē izglītības iestādes, un par bērniem, kuri kļuvuši par vardarbības upuriem, un ielas bērniem, kā arī iesniedz attiecīgu kopsavilkumu Centrālajai statistikas pārvaldei. Centrālā statistikas pārvalde reizi gadā apkopo minēto informāciju un iesniedz to Labklājības ministrijai un Tiesībsarga birojam.

(15.05.2003. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 20.05.2004., 19.10.2006. un 12.06.2009. likumu, kas stājas spēkā 01.07.2009.)

68.pants. Bērnu aprūpes, izglītības un citu iestāžu kompetence

(1) Bērnu aprūpes, kultūras un izglītības iestādes (bērnudārzi, bērnu nami, patversmes, skolas, veselības aprūpes iestādes, nometnes u. tml.) bērna tiesības nodrošina savos statūtos vai nolikumos noteiktās kompetences ietvaros.

(2) Kārtības uzturēšana šajās iestādēs nodrošināma ar iekšējās kārtības noteikumiem, kuri atbilst likuma prasībām un neaizskar bērna cieņu.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 15.05.2003. likumu, kas stājas spēkā 17.06.2003.)

69.pants. Sabiedrisko un reliģisko organizāciju piedalīšanās bērna tiesību nodrošināšanā

(1) Sabiedriskās un reliģiskās organizācijas īsteno savas programmas vecāku un bērnu izglītošanā, ģimenes nostiprināšanā, atpūtas organizēšanā un savos statūtos paredzētajos citos jautājumos, organizē sabiedrības atbalstu bērna tiesību aizsardzībai, kā arī likumā noteiktajā kārtībā realizē sabiedrisko kontroli pār bērna tiesību aizsardzību kopumā vai atsevišķās bērna tiesību aizsardzības jomās.

(2) Bērnu reliģiskās organizācijas var iesaistīt reliģiska rakstura darbībās un reliģisko organizāciju pasākumos tikai ar vecāku rakstveida piekrišanu, bet ārpusģimenes aprūpes laikā — ar aizbildņa, audžuģimenes vai aprūpes iestādes rakstveida piekrišanu.

(3) Valsts un pašvaldība budžeta ietvaros sniedz sabiedriskajām organizācijām finansiālu atbalstu ģimenes un bērnu interesēm veltītu programmu īstenošanai.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000. un 15.05.2003. likumu, kas stājas spēkā 17.06.2003.)

XI nodaļa. Atbildība par bērna tiesību neievērošanu

70.pants. Bērna tiesību aizsardzības subjektu pienākumi

(1) Visu bērna tiesību aizsardzības subjektu pienākums ir jebkurā gadījumā sniegt palīdzību bērnam, kuram tā nepieciešama.

(2) Bērnam pašam un citām personām ir tiesības griezties pēc palīdzības bērna tiesību aizsardzības institūcijās un citās valsts un pašvaldību institūcijās, kuras veic likumā paredzētās darbības, ja bērna tēvs, māte vai cits viņa likumīgais pārstāvis, bērnu aprūpes, izglītības iestādes darbinieks pārkāpj bērna tiesības, izturas pret viņu cietsirdīgi vai kādā citā veidā neievēro bērna tiesības.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 15.05.2003. likumu, kas stājas spēkā 17.06.2003.)

71.pants. Aizliegums izplatīt informāciju par bērnu

(1) Informācija, kuru par bērnu ieguvusi bērnu aprūpes, izglītības, sociālās palīdzības vai citas iestādes darbinieks vai valsts vai pašvaldības institūcijas darbinieks, pildot amata pienākumus, ir konfidenciāla, un ziņas, kas jebkādā veidā varētu kaitēt bērna turpmākajai attīstībai vai viņa psiholoģiskā līdzsvara saglabāšanai, nav izpaužamas.

(2) Aizliegts izplatīt personiski iegūto informāciju par bērnu, kurš kļuvis par nozieguma upuri, liecinieku vai izdarījis likumpārkāpumu, kā arī tādu informāciju, kura bērnam varētu kaitēt tūlīt vai tālākā nākotnē.

(3) Aizliegts izmantot bērna sniegto informāciju savtīgos nolūkos.

(4) Aizliegts intervēt bērnu un izplatīt presē un citos plašsaziņas līdzekļos informāciju par bērnu, kurš kļuvis par prettiesiskas darbības upuri, liecinieku vai izdarījis likumpārkāpumu, izņemot gadījumu, kad bērns pats izsaka vēlēšanos pārdzīvoto izpaust atklātībai un tam piekrt viņa vecāki vai citi bērna likumiskie pārstāvji. Ja uzsākts kriminālprocess, nepieciešama arī procesa virzītāja atļauja.

(5) Par informācijas neatļautu izmantošanu vai izplatīšanu vainīgās personas saucamas pie disciplinārās atbildības vai citas likumā noteiktās atbildības.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 15.05.2003., 17.03.2005. un 08.03.2007. likumu, kas stājas spēkā 10.04.2007.)

72.pants. Bērnu iestāžu darbinieku un pasākumu organizatoru atbildība

(1) Bērnu aprūpes, izglītības, veselības aprūpes un citu tādu iestāžu vadītāji un darbinieki, kurās uzturas bērni, bērnu pasākumu un tādu pasākumu organizatori, kuros piedalās bērni, ir atbildīgi par bērna veselības un dzīvības aizsardzību, par to, lai bērns būtu drošībā, lai viņam tiktu sniegti kvalificēti pakalpojumi un ievērotas citas viņa tiesības.

(2) Šā panta pirmajā daļā minētās personas par izdarītajiem pārkāpumiem saucamas pie disciplinārās vai citas likumā noteiktās atbildības.

(3) Par bērnu aprūpes, izglītības, veselības aprūpes un citu tādu iestāžu vadītājiem un darbiniekiem, kurās uzturas bērni, nedrīkst strādāt personas:

1) kuras pieļāvušas bērna tiesību aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumus;

2) kuras pieļāvušas amorālu uzvedību darbā vai ārpus darba, un tas konstatēts ar tiesas spriedumu vai citu kompetentas iestādes lēmumu;

3) kuras sodītas par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu;

4) kuras sodītas par noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaizskaramību — neatkarīgi no sodāmības dzēšanas;

5) kurām tiesa ir piemērojusi Krimināllikumā noteiktos medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus par nepieskaitāmības stāvoklī izdarītu Krimināllikumā paredzētu noziedzīgu nodarījumu.

(4) Pieņemot darbā bērnu aprūpes, izglītības, veselības aprūpes un citu tādu iestāžu vadītājus un darbiniekus, kurās uzturas bērni, pieprasāma informācija par viņu iepriekšējo darbību, kompetenci un pieredzi.

(5) Pieņemot darbā šā panta ceturtajā daļā minētās personas, darba devēja obligāts pienākums ir pieprasīt no Sodū reģistra izziņu par šo personu sodāmību.

(6) Darbinieks vai iestādes vadītājs, pildot savus pienākumus, ir atbildīgs par bērna tiesību ievērošanu. Ja ir pamatotas aizdomas par to, ka šā panta ceturtajā daļā minētās personas pieļāvušas bērna tiesību pārkāpumus, darba devējs attiecīgos darbiniekus atstādina no amata (no pienākumu pildīšanas) līdz lietas apstākļu noskaidrošanai.

(7) Darba devējam ir pienākums atstādināt darbinieku vai iestādes vadītāju, ja pastāv pamatotas aizdomas par bērna tiesību iespējamiem pārkāpumiem un to pieprasa Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija. Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas pieprasījums nav apstrīdams un pārsūdzams, tas izpildāms nekavējoties.

(8) Strīdus par darbinieka vai iestādes vadītāja atstādināšanu izskata Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā. Tiesa, izskatot minēto jautājumu, var izvērtēt Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas pieprasījuma pamatotību.

(17.03.2005. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 12.06.2009. un 04.03.2010. likumu, kas stājas spēkā 07.04.2010.)

73.pants. Iedzīvotāju pienākumi bērna tiesību aizsardzībā

(1) Katra iedzīvotāja pienākums ir sargāt savu un citu bērnu drošību, ne vēlāk kā tajā pašā dienā ziņot policijai, bāriņtiesai vai citai bērna tiesību aizsardzības institūcijai par jebkādu vardarbību pret bērnu, par viņa tiesību pārkāpumu vai citādu apdraudējumu, kā arī tad, ja personai ir aizdomas, ka bērnam ir priekšmeti, vielas vai materiāli, kas var apdraudēt paša bērna vai citu personu dzīvību vai veselību.

(2) Veselības aprūpes, pedagoģiskie, sociālās sfēras vai policijas darbinieki, kā arī vēlētas valsts un pašvaldību amatpersonas, kurām kļuvis zināms par bērna tiesību pārkāpšanu un kuras par to nav ziņojušas minētajām institūcijām, par neziņošanu saucamas pie likumā noteiktās atbildības.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 17.03.2005. likumu, kas stājas spēkā 15.04.2005.)

XII nodaļa. Nobeiguma noteikumi

74.pants. Bēglis un persona, kurai piešķirts alternatīvais statuss

(1) Ja saskaņā ar starptautiskajām vai nacionālajām tiesībām bērns ir bēglis vai persona, kurai piešķirts alternatīvais statuss, viņš saņem aizsardzību un palīdzību neatkarīgi no tā, vai ir kopā ar vecākiem vai citiem pieaugušajiem vai viens atbilstoši Patvēruma likumam.

(2) Bāriņtiesa kopā ar pašvaldības sociālo dienestu un imigrācijas iestādēm veic pasākumus, lai sameklētu bērna vecākus un noskaidrotu, kādas viņam ir iespējas atgriezties ģimenē.

(3) Ja bērna vecākus neizdodas atrast, bērnam bēglim un bērnam, kuram piešķirts alternatīvais

statuss, tiek nodrošināta tāda pati aprūpe kā jebkurai citam bērnam, kas palicis bez vecāku gādības.
(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 15.05.2003. un 08.03.2007. likumu, kas stājas spēkā 10.04.2007.)

75.pants. Bērna tikšanās ar dažādās valstīs dzīvojošiem vecākiem

(1) Bērnam, kura vecāki dzīvo citā valstī, ir tiesības regulāri, izņemot īpašus apstākļus, uzturēt ar viņiem personiskas attiecības un tiešus kontaktus (ar viņiem tikties). Attiecībā uz tiesībām vecākiem iebraukt valstī vai izbraukt no tās ir spēkā tikai tādi ierobežojumi, kas noteikti ar likumu un nepieciešami nacionālās drošības, sabiedriskās kārtības, iedzīvotāju veselības un tikumības vai citu personu tiesību un brīvību aizsardzībai.

(2) Mātei vai tēvam, kas dzīvo citā valstī, ir tiesības noteiktā kārtībā iebraukt Latvijā ģimenes apvienošanas nolūkā.

76.pants. Valsts robežas šķērsošana

(1) Bērns var šķērsot valsts robežu abu vecāku vai viena no tiem, vai aizbildņa, vai viņu pilnvarotas personas pavadībā. Obligātās izglītības vecumu sasniedzis bērns var šķērsot valsts robežu patstāvīgi ar abu vecāku vai viena no tiem, vai aizbildņa piekrišanu.

(2) Kārtību, kādā bērns šķērso valsts robežu, nosaka Ministru kabinets.
(18.05.2000. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 08.06.2000.)

Pārejas noteikumi

1. Ministru kabinets:

līdz 2000.gada 31.decembrim iesniedz Saeimai likumprojektus par nepieciešamajiem grozījumiem citos likumos;

līdz 2000.gada 31.decembrim iesniedz Saeimai likumprojektu par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem.

(09.03.2000. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 31.10.2002. likumu, kas stājas spēkā 22.11.2002.)

2. Šā likuma 29.panta trešā daļa, kas paredz mātes uzņemšanu zīdaiņu namā kopā ar bērnu, stājas spēkā 1999.gada 31.decembrī.

3. Šā likuma 64.panta izpildei pašvaldība divu mēnešu laikā pēc likuma spēkā stāšanās paziņo policijas iestādēm, kurās bērnu aprūpes iestādēs vai audžuģimenēs var ievietot bērnus, kam nepieciešama palīdzība.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 09.03.2000. likumu, kas stājas spēkā 11.04.2000.)

4. Centrālā statistikas pārvalde kopā ar Iekšlietu ministriju, Izglītības un zinātnes ministriju, Labklājības ministriju, Tieslietu ministriju, īpašu uzdevumu ministru valsts pārvaldes un pašvaldību lietās un pašvaldībām līdz 2000.gada 1.jūnijam izstrādā un apstiprina vienotu statistisko pārskatu sistēmu bērna tiesību aizsardzības jautājumos.

(09.03.2000. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 11.04.2000.)

5. Šā likuma 27.panta piektā daļa stājas spēkā 2001.gada 1.janvārī.

(09.03.2000. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 11.04.2000.)

6. Šā likuma 11.panta otrās daļas noteikumi par bērna tiesībām uz bezmaksas pirmsskolas sagatavošanu stājas spēkā 2001.gada 1.janvārī.

(09.03.2000. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 11.04.2000.)

7. Ministru kabinets līdz 2000.gada 1.jūlijam izdod noteikumus par kārtību, kādā bērns šķērso valsts robežu.

(18.05.2000. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 08.06.2000.)

8. *(Izslēgts ar 19.10.2006. likumu, kas stājas spēkā 15.11.2006.)*

9. Šā likuma 67.¹ panta noteikums par statistiskās informācijas sniegšanu attiecībā uz ielas bērniem stājas spēkā 2005.gada 1.janvārī.

(15.05.2003. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 17.06.2003.)

10. Ministru kabinets līdz 2005.gada 1.jūnijam izdod šā likuma 12.panta ceturtajā daļā, 20.panta pirmajā daļā, 30.panta pirmajā daļā un 50.panta devītajā daļā paredzētos noteikumus.

(17.03.2005. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 15.04.2005.)

11. Līdz Ministru kabineta noteikumu spēkā stāšanās dienai, bet ne ilgāk kā līdz 2005.gada 1.jūnijam ir spēkā Ministru kabineta 1995.gada 2.decembra noteikumi Nr.348 "Noteikumi par erotiska un pornogrāfiska rakstura materiālu ieviešanu, izgatavošanu, izplatīšanu, publisku demonstrēšanu vai reklamēšanu".

(17.03.2005. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 15.04.2005.)

12. *(Izslēgts ar 29.06.2008. likumu, kas stājas spēkā 29.07.2008.)*

13. Grozījumi šā likuma 65.² pantā (par vārdu "Valsts cilvēktiesību birojs" aizstāšanu ar vārdiem "Tiesībsarga birojs") un 67.¹ pantā (par papildināšanu ar vārdiem "un Tiesībsarga birojam") stājas spēkā 2007.gada 1.janvārī.

(19.10.2006. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 15.11.2006.)

14. Šā likuma grozījumi par 45.panta izslēgšanu un likuma papildināšanu ar 45.¹, 45.², 45.³ un 45.⁴ pantu stājas spēkā 2008.gada 1.oktobrī.

(29.06.2008. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 29.07.2008.)

15. Ministru kabinets līdz 2008.gada 1.oktobrim izdod šā likuma 31.panta ceturtajā daļā minētos noteikumus. Līdz attiecīgo noteikumu spēkā stāšanās dienai, bet ne ilgāk kā līdz 2008.gada 1.oktobrim piemērojami Ministru kabineta 2003.gada 9.septembra noteikumi Nr.512 "Noteikumi par adopcijas reģistru", ciktāl tie nav pretrunā ar šo likumu.

(29.06.2008. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 29.07.2008.)

16. Šā likuma grozījumi par 48.panta piektās daļas un 49.panta trešās daļas papildināšanu ar trešo teikumu stājas spēkā 2010.gada 1.janvārī.

(29.06.2008. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 29.07.2008.)

17. Šā likuma 50.¹ panta ceturta daļa stājas spēkā 2009.gada 1.janvārī. Līdz attiecīgās normas spēkā stāšanās dienai Ministru kabinets izdod tajā minētos noteikumus.

(29.06.2008. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 29.07.2008.)

18. Šā likuma grozījumi par 66.panta pirmās daļas un 67.panta pirmās daļas izteikšanu jaunā redakcijā, kā arī par 66.panta ceturta daļas izslēgšanu stājas spēkā 2009.gada 1.jūlijā.

(29.06.2008. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 29.07.2008.)

Informatīva atsauce uz Eiropas Savienības direktīvu

(08.03.2007. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 10.04.2007.)

Likumā iekļautas normas, kas izriet no Padomes 2004.gada 29.aprīļa direktīvas 2004/83/EK par

obligātajiem standartiem, lai kvalificētu trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kā bēgļus vai kā personas, kam citādi nepieciešama starptautiska aizsardzība, šādu personu statusu un piešķirtās aizsardzības saturu.

Likums Saeimā pieņemts 1998.gada 19.jūnijā.

Valsts prezidents G.Ulmanis

Rīgā 1998.gada 8.jūlijā